

Vergadering van Woensdag 10 April 1935
te 's-Gravenhage.

Voorzitter: Z. E. Luitenant Generaal b. d. C. A. PRINS.

DE VOORZITTER.

M. H. Ik open deze laatste vergadering van ons werkjaar en heet U allen welkom. In het bijzonder geldt dit welkom den niet-militairen Heeren, die wij hier aanwezig mogen zien.

In militaire kringen is met groote ingenomenheid waargenomen hoe inzonderheid onder de leidende personen van handel, nijverheid en bankwezen het gevoel is levendig geworden, dat eene krachtige weermacht een nationaal belang is, en dat de belangen van de weermacht tevens die van het geheele volk zijn.

Het onderwerp, dat hier hedenavond behandeld wordt, beweegt zich geheel in diezelfde lijn, en daarom verheugt het ons uitermate, dat wij hier een aantal vooraanstaande personen uit de kringen die ik zooveel op het oog had, mogen tegenwoordig zien.

Ik deel U nog mede dat de Hoofdcorrespondent in Nederlandseh Indië, de Kapitein der Militaire Administratie F. H. KOOISTRA wegens Europeesch verlof is afgetreden na een vijfjarige werkzaamheid als zoodanig. Ik stel er prijs op den Heer KOOISTRA openlijk dank te brengen voor het zeer vele en uitstekende werk, dat hij voor onze Vereeniging verricht heeft. Het is waarlijk geen gemakkelijke taak om in onze uitgestrekte overzeesche gewesten te zorgen, dat zowel de belangen van de leden als die van onze Vereeniging naar behooren behartigd worden. Als vervanger is opgetreden de Kapitein der Militaire Administratie H. J. PLUJM, wien ik dank breng voor zijne bereidwilligheid. Voorts moet ik U nog mededeelen, dat de Kolonel der

Artillerie U. J. W. ROLDANUS en de Kapitein van den Generalen Staf J. H. JAGER zijn afgetreden als medewerkers aan ons Wetenschappelijk Jaarbericht, resp. voor de hoofdstukken Wapentechniek en Aan- en Afvoer. Ik wensch hier den dank, reeds schriftelijk aan die Heeren gebracht, te herhalen. Zij hebben krachtig bijgedragen om den goeden naam van ons Jaarbericht hoog te houden en te versterken.

Zij zijn in dezelfde volgorde vervangen door den Kapitein van den Generalen Staf A. H. NIJHOFF en den Eerste Luitenant der Infanterie H. A. J. SCHOUWMAN, aan welke Heeren dank gebracht wordt voor hunne bereidwilligheid.

Ik geef thans het woord aan den Majoor-Intendant J. B. DE JONGH, Lector aan de Hoogere Krijgsschool, voor het houden van zijne voordracht over:

**DE ECONOMISCHE EN INDUSTRIEELE VERDEDIGINGSVOORBEREIDING VAN NEDERLAND EN DE
TAAK, WELKE DAARBIJ VOOR HANDEL EN
INDUSTRIE, ALSMEDE VOOR DE INTENDANCE IS
WEGGELEGD.**

Majoor-Intendant J. B. DE JONGH.

Mijnheer de Voorzitter, Excellentie, Mijne Heeren.

Het is met eenigen schroom, dat ik opnieuw gebruik maak van de vereerende uitnoodiging van ons bestuur, om een onderwerp, dat, zij het thans rechtstreeks, betrekking heeft op de Economische en Industriele Oorlogs- of Verdedigingsvoorbereiding (E.I.O.V.; E.I.V.V.), in te leiden.

Ik mocht nl. sedert 1928 reeds enkele malen het voorrecht smaken om de onderwerpelijke materie, weliswaar in meer zijdelings en bijkomstig verband dan hedenavond, op deze plaats te behandelen.

Alvorens echter tot de feitelijke bespreking van het onderwerp over te gaan, meen ik er goed aan te doen, de door mij gevolgde werkhypothese beknopt aan te geven.

Zooals U bekend is, dateert het vraagstuk der E.I.O.V.

in het meereendeel der landen, althans in theorie, uit den vooroorlogstijd, doch is het in den loop van den wereldoorlog feitelijk herboren uit den nood der tijden en heeft het nadien, als kind van den oorlog, eerst zijn vollen wasdom bereikt.

In ons land is daarop pas cenige jaren na de mobilisatieperiode de aandacht gevestigd en tot voor korten tijd vrijwel uitsluitend van militaire en semi-militaire zijde en aanvankelijk dan nog alleen op bewapenings- en artilleristisch gebied.

Het heeft zich in regeeringskringen slechts in een zeer stiefmoederlijke belangstelling mogen verheugen en werd daar geduld als een spruit, welker verschijning niet begeerd was.

In haar zittingsjaar 1930—1931 wijdde de Legercommissie een nagenoeg volledig aantal vergaderingen aan dit vraagstuk en in haar desbetreffend, aan H.M. de Koningin uitgebracht rapport, beval zij het van regeeringswege ter hand nemen van deze aangelegenheid krachtig aan, de daarbij aanvankelijk te volgen richtlijnen duidelijk aangevend.

Bij de behandeling van de defensiebegrooting voor 1932, bevatte de aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gerichte Memorie van antwoord de volgende mededeeling van den huidigen Minister van Defensie.

„Teneinde een stelselmatige leiding van de tot de taak van verschillende autoriteiten behorende werkzaamheden te verzekeren, heeft hij (de Minister) in beginsel besloten, te zijnen departemente een centraal orgaan voor de economische en industriele verdegigingsvoorbereiding in het leven te roepen.

„Het is den Minister aangenaam in dit verband te kunnen mededeelen, dat hem een belangrijk verslag betreffende de economische en industriele voorbereiding der verdediging heeft bereikt, hetwelk door de Legercommissie is aangeboden aan H. M. de Koningin, en waarvan de desiderata in het algemeen met zijn inzichten overeenkomen.”

Sindsdien is de noodzakelijkheid cener in den waren zin des woords nationale verdedigingsvoorbereiding voor ons land, in woord en geschrift, herhaaldelijk bepleit, weliswaar hoofdzakelijk in militaire vereenigingen en in de militaire vakpers en slechts een enkele maal in een voor den handel bestemd tijdschrift, en werd deze aangelegenheid telkenjare, doch doorgaans slechts terloops, bij de behandeling van de defensiebegrooting, in 's lands vergaderzaal door enkele leden ter sprake gebracht en dan door den Minister beknopt beantwoord, meestal met een zekere belofte voor de toekomst.

Tijdens de jongste begrotingsdebatten werd dit vraagstuk opnieuw aan de orde gesteld en verklaarde de Minister van Defensie naar aanleiding daarvan in de Tweede Kamer: „Een betere economische en industriele verdedigingsvoorbereiding heeft de aandacht van de Regeering. „Eerlang zal kunnen worden overgegaan tot de instelling „van een orgaan van bescheiden omvang, dat echter zal „moeten ressorteeren onder defensie.”

Mijne Heeren, onder „beter” verstaat men den vergrootenden trap van „goed”, dus van iets, dat reeds aanwezig is.

In de Eerste Kamer zeide Zijne Excellentie in aansluiting met een opmerking betreffende de door de regering gevolgde zelfstandigheidspolitiek: „Deze zelfstandigheidspolitiek sluit in, dat de Regeering er niet op mag vertrouwen, dat in geval van conflict, toevoer van grondstoffen „op ruime schaal zal kunnen plaats vinden. Op dien grond „heeft zij dan ook reeds zekere maatregelen genomen en „andere in voorbereiding.

„Zoowel door het opleggen van voorraden als door het „treffen van bijzondere schikkingen met betrekking tot de „behoefden van de weermacht en die der burgerbevolking „(de z.g. „economische verdedigingsvoorbereiding”) hoopt „de Regeering te bereiken, dat mocht toevoer uit het buitenland om eenigerlei reden niet kunnen plaats vinden. „gedurende den eersten tijd Nederland „selfsupporting” „zal kunnen zijn. Neemt men, met de hier aan het woord

„zijnde leden aan, dat invoer uit het buitenland vrijwel „onmogelijk, althans zeer bezwaarlijk zal zijn, dan zouden „als logisch gevolg grootere voorzieningen moeten worden „getroffen dan thans het geval is.

„Aangezien de Regeering de vrees dezer leden niet „deelt, acht zij geen termen aanwezig daartoe over te „gaan.”

Voor al op dit laatste hoop ik in een verder gedeelte van mijn betoog terug te komen.

Maar Mijnheer de Voorzitter, wij schrijven thans 1935 en zeventien lange jaren zijn dus verlopen, sedert de wereldoorlog de gansche wereld in haar grondvesten deed trillen en Europa in vuur en vlam zette. En nog dagelijks beleeft de maatschappij in de huidige crisis, althans in een gedeelte ervan, de ontzettende gevolgen van deze wereldramp en lijdt een groot deel van het mensdom onder de paradox dezer dagen, dat de een de grootste ontberingen moet lijden, temidden van overvloed van anderen.

Een orgaan, dat de E.I.V.V. als regeeringszaak behartigt, bestaat in Nederland tot heden nog niet en evenmin is bij het Departement van Defensie een dergelijk lichaam ingedeeld.

Wel geschiedt de verdedigingsvoorbereiding op vrijwel uitsluitend militair gebied bij het aan den Chef van den Generalen Staf toegevoegde Bureau Vo(orziening) B(ehoefte) O(orlogstijd), hetwelk slechts een uitermate beperkt aantal functionarissen telt, omtrent wier capaciteit en overige eigenschappen ik mij nimmer vermeten zal een oordeel aan te matigen, doch voor wier volharding onder de bestaande omstandigheden ik de grootste eerbied koester. Dit bureau heeft veel tijd en arbeid moeten besteden aan het tijdroovende en moeizame werk, verbonden aan het verzamelen van gegevens, het aan autoriteiten verstrekken van aanwijzingen, het samenstellen en doen uitgaan van brieven betreffende organisatie en opzet, personeelaangelegenheden, enz. Zelfs al zou door dit bureau voor zooveel mogelijk het verband worden gelegd tusschen de militaire voorbereidingen en eventueel op

overig gebied te treffen maatregelen, dan nog deel ik volkomen de zienswijze van velen, dat dit bureau als zoodanig, in zijn tegenwoordigen vorm en samenstelling, met alle waardeering voor de betoonde werkzaamheid, de algeheele oplossing van de E.I.V.V. van ons land niet zal kunnen geven en niet kan worden beschouwd als een orgaan, waaraan de nationale verdedigingsvoorbereiding ware op te dragen.

Omtrent datgene, wat door de Intendance met betrekking tot de mobilisatietaak van dit dienstvak, alsook door de overige aanschaffende en verstrekkende organen der weermacht, is en wordt verricht, kan begrijpelijkerwijze in dit betoog niet worden gerept.

Het verheugt mij evenwel te vernemen, dat bij deze bij uitstek militaire voorbereidingen, den laatsten tijd samenwerking wordt betracht tusschen o.a. de Intendance en verschillende daarbij betrokken crisisinstellingen, waardoor aldus de kiem wordt gelegd voor verderen opbouw bij eventueele instelling van een E.I.V.V.

Zoo mag het ook voorzeker een verblijvend verschijnsel worden geacht, dat in den laatsten tijd van de zijde van ons bedrijfsleven een groeiende belangstelling voor het onderwerpelijke vraagstuk wordt aan den dag gelegd, hetgeen o.m. tot uiting komt in het feit, dat de departementen Breda en Maastricht der Nederlandsche Maatschappij van Handel en Nijverheid en kortelings ook het departement Rotterdam van deze Maatschappij, zich in hun middagvergaderingen omtrent deze aangelegenheid lieten voorlichten, bij welke gelegenheden de drang tot medewerking van de zijde van vele der aanwezige leden, duidelijk aan den dag trad.

Herstgenoemde twee departementen hebben bovendien het volgend voorstel ingediend, waardoor de geest, welke in een groot deel van ons bedrijfsleven heerscht, duidelijk getypeerd wordt.

„Ernstig bewust van de delicate ligging der Zuidelijke provinciën in verband met de landsverdediging en wetend, dat in de andere landen de organisatie der defensie

„op industrieel en economisch terrein een zaak van bijzondere staatszorg is, waarbij in ruime mate een beroep wordt gedaan op de leidende personen uit het bedrijfsleven; verzoeken de departementen Maastricht en Breda aan het Hoofdbestuur in overweging te willen nemen om aan de regeering de medewerking der maatschappij aan te bieden voor een spoedige en doeltreffende organisatie van de industriele en economische oorlogsvoorbereiding in Nederland en overzeesche gewesten”.

Ook genoemd Hoofdbestuur heeft reeds den wensch te kennen gegeven, dat het vraagstuk der N.I.V.V. in ruimeren kring bekend zal worden.

Mijnheer de Voorzitter. De door onzen M. v. D. in 's lands vergaderzalen namens de regeering gesproken woorden moeten toch zoo worden uitgelegd, dat wij binnenkort een centraal orgaan zullen zien oprichten, waardoor het begrip „eerlang” niet tot een onafzienbare tijdsruimte zal worden uitgerekt.

Daarvoor is ons toch de persoon van onzen bewindsman, die uiteraard meer dan een zijner militaire ambtsvoorgangers, het economische leven onzer natie onderkent en aanvoelt, in hooge mate waarborg.

Bij mijn voordracht van hedenavond ga ik dan ook uit van het standpunt, dat de zorg voor onze nationale verdedigingsvoorbereiding door onze regeering binnenkort zal worden ter hand genomen.

Op welke wijze zulks geschieden zal, is mij volkomen onbekend en dit acht ik juist een voordeel, omdat ik daardoor onbevangerer tegenover het onderwerp sta, dat ik thans bij U zal inleiden.

I. In schier alle rijken, welke aan den wereldoorlog hebben deelgenomen, alsook in die, welke gedurende deze periode hun onzijdigheid gehandhaafd hebben, maakt de economische en industriele voorbereiding van den oorlog in belangrijke mate een onderwerp van Staatszorg uit.

Waarom werd vóór 1914 aan de E.I.V.O. slechts luttel aandacht geschonken en waarom worden na dien oorlog

in toenemende mate en op zulk een uitgebreide schaal, velerlei vaak ingrijpende maatregelen getroffen, om de nationale mobilisatievoorbereiding te verzekeren en waarom is zulks ook voor Nederland een gebiedende eisch?

Omdat tijdens den wereldoorlog onomstootelijk bewezen is, dat het karakter van den krijg zich dermate gewijzigd heeft, dat deze is uitgegroeid tot een titanenworsteling, en niet uitsluitend meer tusschen de weermachten, doch tusschen de volkeren zelve, waarbij deze de algeheele volkskracht op het spel zetten, o.m. door het aanwenden van krachtige industriele, commercieele, financieele en overige economische wapenen, welke door het niet militaire deel der bevolking op minstens even felle en geraffineerde wijze gehanteerd worden, als zulks met oorlogswapenen het geval pleegt te zijn.

Niet langer vormen de vijandelijke land-, zee- en luchtmacht het strategische object voor de tegenpartij, doch vaak meer nog 's vijands economische bestaansmogelijkheid, en daarom dient derhalve ook reeds in vrede tijd rekening te worden gehouden.

Het defensievraagstuk van ieder land wordt thans beheerscht door militaire en door maatschappelijke factoren. Er bestaat een wisselwerking tusschen zijn weerkracht en zijn economische potentie, hetgeen inzonderheid geldt voor kleine staten als de onze, welke in sterke mate economisch afhankelijk zijn.

Economische strategie en strategische economie zijn begrippen, welke bestaansrecht verkregen hebben en welke voortaan niet zonder meer kunnen worde over het hoofd gezien.

In ieder land gaat het uitbreken van een oorlog gepaard met een min of meer ernstige economische crisis, met everbelasting van de publieke lasten en met een verstoring van het normale zakenleven. Economische bronnen, voornamelijk op agrarisch en industrieel gebied, gaan gedeeltelijk verloren, juist terwijl zij rijkelijker zouden moeten vloeien dan onder normale omstandigheden, gedeeltelijk als gevolg van het mobiliseeren van personeel, gebrek aan

grondstoffen, meststoffen, vrachtmiddelen, staken van den invoer en vele andere oorzaken.

Indien een conflict dreigt, behoort de economische en industriele mobilisatie van een land even goed verzekerd te zijn als zijn militaire mobilisatie, opdat deze laatste beter tot haar zal komen en opdat gedurende het conflict de kracht van de weermacht niet door op economisch gebied gelegen oorzaken zal worden aangetast of ondermijnd.

Een volk, dat naar zijn beste krachten uitsluitend zijn militaire oorlogsvoorbereiding verzorgt, doeh ongevoelig voor de lessen, welke de geschiedenis van den wereldoorlog in dit opzicht biedt en blind voor alles, wat met betrekking tot deze voorzorg in andere landen geschiedt, zijn economische en industriele mobilisatievoorbereiding verwaarloost en de waarde daarvan onderschat, maakt zich schuldig aan ernstig plichtsverzuim en is voorbestemd om wanneer het in een gewapend of economisch conflict betrokken wordt, onder den voet te worden geloopt en door zijn eventueelen bondgenoot als „quantité négligeable” te worden beschouwd.

Indien wij, al is het ook nog zoo beknopt, nagaan, welke moeilijkheden zich in de voornaamste der aan den wereldoorlog deelgenomen hebbende landen hebben voorgedaan en op welke wijze men aldaar, alsook in de toenmaals neutraal gebleven rijken, gedurende en na den oorlog heeft getracht den gerezen bezwaren, ook in de toekomst, het hoofd te bieden, zullen wij beter in staat zijn ons een oordeel omtrent de noodzakelijkheid voor ons land van een E.I.V.V. te vormen.

Vooraf dient er echter op te worden gewezen, dat men vóór 1914 in geen enkel land vermoedde, dat een toekomstkrijg vier volle jaren duren zou, doeh dat men zich, gelet op de kracht en hevigheid van de toenmaals moderne bewapening en op het geld verslindend karakter van den modernen krijg, volkomen op een korten oorlogsduur had ingesteld.

Zoals in het meerendeel der overige staten, was dan

ook in de eerste Augustusdagen van 1914 in Frankrijk van een eigenlijke economische oorlogsvoorbereiding weinig sprake. De oorlogsindustrie was hoofdzakelijk ten behoeve van het buitenland werkzaam geweest. Een doeltreffend industrieel mobilisatieplan was niet aanwezig.

De vijandelijke bezetting van de in het noorden en het oosten des lands gelegen industriegebieden leidde tot aanzienlijke productievermindering. De van Amerikaanse zijde verwachte hulp beantwoordde, gedeeltelijk als gevolg van het aldaar ontbreken van een oorlogsindustrie en voorts doordat de Angelsaksische bondgenoot in diens eigen belang herhaaldelijk tussehenbeide kwam, geenszins aan de gestelde verwachtingen.

Geleidelijk werd, met volstreekte medewerking van de Fransche grootindustrie, de productie van oorlogsbehoeften geregeld, opgevoerd en wetenschappelijk georganiseerd en verzezen nieuwe bedrijven.

De aanvankelijk gedaalde kolen- en metaalindustrie, de chemische, de automobiël- en vele overige industrieën, welke bij het begin van den oorlog sterk geleden hadden onder allerlei bezwaren, vnl. verband houdend met het onvoorziene karakter van den economischen chaos, werden tot meer dan vooroorlogsche hoogte opgevoerd.

De havenoutillage, de spoorweg-, kanalen- en wegen-netten, de telegraaf- en telefoonverbindingen, enz., moesten worden uitgebreid.

In 1916 werd de uitvoer verboden; in den loop van 1917 werden invoer uit en aankoop in het buitenland commissoriaal geregeld, totdat eind 1917 een intergeallieerde commissie te Londen met filialen te Parijs en Rome, zich met enkele gemeenschappelijke belangen, als die van den aankoop en de betalingen, alsmede van de zeetransporten, belastte, waardoor de vele moeilijkheden, welke bij een vooroorlogsche regeling grootendeels hadden kunnen worden voorkomen, wel verminderden, doch geenszins in haar geheel werden opgeheven.

Ook het personeelvraagstuk heeft vele van zulke bezwaren opgeleverd, niet slechts voor wat de vervanging van de

in de industrie en elders onmisbaren betreft, doch ook met betrekking tot de positieverhouding van de van het front teruggeroepen gemobiliseerden en van hen, die aldaar aan de hel van den strijd overgeleverd bleven.

Onvoldoende vredesvoorbereiding van alles wat met de nationale voorziening verband hield, was oorzaak, dat aan hetgeen reeds in 1914 vereischt werd, eerst langzamerhand en veel later ten koste van ontzaggelijk veel inspanning, tijd en geld, en in vele gevallen in het geheel niet kon worden voldaan.

Gebrek aan volwaardige arbeidskrachten, grondstoffen, meststoffen, transportmiddelen, enz. deed de toestand voortdurend verergeren.

Invoer uit de Donaulanden en Klein-Azië moest over omwegen worden verlegd en ondervond groote belemmeringen. De duikbootoorlog legde den overzeeschen invoer onnoemelijke bezwaren in den weg.

De eigen productie verminderde, met als gevolg onevenredige en niet steeds gerechtvaardigde prijsstijging en aanzienlijke verhooging van het invoerecontingent, gepaard aan gelijktijdige vermindering van den uitvoer. Daarbij ontstond een scherpe concurrentie van de entente-rijken op buitenlandsche markten en het behalen van ongelimiteerde winsten door enkelen ten koste van velen.

De handelsbalans werd aldus ernstig ontwriekt; het deficit kon aanvankelijk uit bespaarde, in het buitenland geplaatste leeningen worden bestreden, doch toen in 1915 de wisselkoers sterk daalde, moest hieraan op krachtige wijze paal en perk worden gesteld.

De overzeesche invoer kon niet meer geheel onder eigen vlag geschieden, waardoor de vrachtprijzen, mede met het oog op de molest, omhoog gingen; de havens bleken niet berekend te zijn op zulk een goedereninvoer en de capaciteit der spoorwegen was evenmin toereikend, de duikbootactie droeg bovendien nog het hare tot al deze belemmeringen bij, zoodat men in 1917 slechts over de helft van de vereischte tonnenmaat beschikken kon.

Men centraliseerde den invoer van elk artikel volgens

bepaalde richtlijnen, waarbij vracht- en betalingsmogelijkheden sterk in het geding kwamen en waarbij men vaak te kiezen had tussehen de noodzakelijkste eischen der volksvoedselvoorziening en der bewapening, waardoor de eerste in hooge mate moest worden gerantsoeneerd.

In Januari 1917 namen de door de entente-rijken onderzonden economische bezwaren, toen Amerika zich met hen verbond en ook een deel der voorraden opsechte, inderdaad onrustbarende afmetingen aan.

Zoo ging het overwinnende Frankrijk bij het sluiten van den wapenstilstand gebukt onder een verpletterenden schuldenlast tegenover het buitenland en verkeerde het buiten staat om zich de voor de voorziening in zijn allernoodzakelijkste levensbehoefte vereischte overzee-transporten te verzekeren.

De Fransche Intendance heeft zich, als op schier elk tot haar veelzijdige taak behoorend gebied, ook op dat der overzeesehe aanvoeren, een rol zien toebedeelen, welke veruitging boven hetgeen men zich daarvan in vreedestijd ooit had kunnen voorstellen, doch welke zij echter schitterend ten uitvoer heeft gebracht.

Doordat men bij mobilisatie niet heeft kunnen voortbouwen op een deugdelijke E.I.V.V. vermoecht het drijven van sommige politieke fracties in de volksvertegenwoordiging, onbekend als deze somtijds zijn met de gevolgen van de door hen voorgestane maatregelen, hier en daar zelfs gedeeltelijk tegen hun wil, tot voor het vaderland schadelijke resultaten te voeren.

Zoo heeft de broodgraanvoorziening van Frankrijk veel bezwaar opgeleverd, niet slechts door verminderde productie in verband met het door den vijand bezetten van akkerbouwgebieden en vermindering van werkkrachten door mobilisatie, doch ook als gevolg van het op grond van politieke overwegingen niet tijdig door de regeering doen opheffen van beschermende rechten, waardoor naar Engelsche orderhavens stoomende buitenlandsehe partijen graan, niet in de havens van Marseille of andere steden konden worden binnengeloodsd.

Het graaninvoersaldo moest dientengevolge noodgedrongen toenemen, met als gevolg het vermeederen van den buitenlandschen schuldenlast, waardoor een ernstig conflict ontstond tussehen de tengevolge van de finantieele crisis ontstane schaarschte aan geldmiddelen en de voorziening in de meest dringende behoeften der bevolking.

Ook de fouragevoorziening heeft ernstige tijden medege maakt.

Het vrijwel ongelimiteerd en onoordeelkundig afslachten van den veestapel, vnl. door de daarvoor bestemde, bij de legers te velde organiek ingedeelde organen, welke echter bezwaarlijk over andere dan de vereischte technische kennis konden beschikken, alsmede de in 1914 bestaande eigenaardige toestanden op het gebied van den binnenlandschen veehandel, hebben alras tot schaarschte aan versch vleesch geleid.

De Fransche Intendance werd in den beginne geplaatst voor een vrijwel niet te overwinnen tegenwerking van de zijde van den handel om een voldoende voorraad bevroren vleesch voor oorlogsgeval aan te houden, terwijl zij eerst na opheffing der douanerechten de handen vrij heeft gekregen om naar goedvinden te handelen.

De transporterisis deed haar invloed hierbij ongemeen gelden.

De beperkte overzeesche aanvoer van benzine, de raffinage daarvan, het verkrijgen van toluol en xylol, alsmede de beschikbaarstelling van speciale voor vliegtuigen bestemde benzine, de ontelbare moeilijkheden, welke het vraagstuk der verpakkingsmiddelen in oorlogstijd met zich brengt, alsook de transporten naar het binnenland en naar de fronten, hebben ongekende moeilijkheden ontketend en konden, als vele andere zaken, welke door Fransch vernuft en Fransche energie werden overwonnen, met veel inspanning tot een goed resultaat geleid worden.

De kleeding- en schoeiselvoorziening, alsmede die van tentmateriaal, hebben eveneens vele zorgen gebaard.

In 1914 had men geen voorraden, geen op groote schaal georganiseerde productie, zoodat men eenerzijds tot aan-

koop van grondstoffen en fabrikaten in het buitenland. volgens een op decentralisatie gebaseerde werkwijze, moest overgaan en anderzijds de nationale bronnen tot het uiterste moest uitbuiten, waarbij vooral voor wat betreft kleurstoffen, arbeidskrachten, enz., ook alweer vele moeilijkheden werden ondervonden. Als gevolg van prijsopdrijving door fabrikanten achtergehouden ledervoorraden, konden tenslotte door het van regeeringswege noodgedrongen stellen van premiën, moeizaam voor den dag worden gebracht.

Eerst in de eerste maanden van 1915 begon men den aanvankelijk chaotischen toestand enigszins meester te worden en kon men tot een meer methodisch gecentraliseerde organisatie overgaan, waarbij het zwaartepunt werd verplaatst naar een productiesysteem in het hart des lands, waarbij slechts voor zoover onvermijdelijk van invoer werd gebruik gemaakt.

De wolvoorziening, welke evenals in ons land, grotendeels door overzeeschen invoer moest plaats vinden, heeft ook veel hoofdbreken gevergd. Men trachtte als juist beginsel den aankoop in één hand te houden. Het door Engelschen aanvoer dekken van het woltekort werd al spoedig te duur en men vorderde deze grondstof in het binnenland, volgens bestaande handelsgebruiken, doch was gedwongen de nog resteerende behoefte uit de overzeesche wolproductielanden te blijven invoeren, hetgeen tegen het einde van den oorlog, door steeds stijgende transportmoeilijkheden, niet meer mogelijk bleek.

De voor de industrie bestemde verfstoffen werden in vreedstijd van in Frankrijk gevestigde filialen van Duitse firma's betrokken.

Het zich eerst in benarde tijden gaan toeleggen op de fabricage van synthetische indigo, bracht, alweer door het niet aanwezig zijn van schijnbaar nietige en bijkomstige hulpmaterialen en van arbeidskrachten, bijna onoverkomelijke moeilijkheden mede.

De benoodigde katoen voerde men aanvankelijk uit Engeland in, omdat deze markt de afgewerkte grondstoffen tegen lagere prijs kon leveren dan men in het land zelf

met buitenlandsehe grondstoffen en buitenlandsehe kolen kon produceeren.

Zooals dit gemeenlijk bij zaken het geval is, welke niet genoegzaam voorbereid zijn en plotseling onder ongunstige omstandigheden ten uitvoer moeten worden gebracht, doken er telkenmale nieuwe moeilijkheden op, en wel speciaal met betrekking tot aangelegenheden, welke verband hielden met den langdurigen loopgravenkrijg en met de moderne strijdmiddelen, zooals het ondoordringbaar maken van kleding en uitrustingsstukken tegen water en gassen, het vervaardigen van loopgraafkleding en -schoeisel, de fabricage van helmen en gasmaskers, van jute en ander pakmateriaal, het zoeken naar en het onderzoek van allerlei surrogaten en „Ersatzen” en tal van dergelijke zaken meer.

Dat de fabricage en bewerking van vele goederen, van welker onmisbaarheid men vóór den oorlog niet het geringste vermoeden had en waarvoor men zich plotseling geplaatst zag, zulke groote bezwaren hebben ondervonden, mag natuurlijk niet ten volle op rekening van het ontbreken van een deugdelijke E.I.O.V. worden geschreven, doch zij hebben ongetwijfeld de rampspoeden, welke daar wel het gevolg van zijn geweest, in niet geringe mate vermeerderd. Zulks geldt niet uitsluitend voor Frankrijk, welks economische oorlogsgeschiedenis ik thans wat nader heb beschouwd, doch evenzeer voor de overige mogendheden, welke een rol op het oorlogstooneel hebben vervuld.

Indachtig aan de leeringen, die men aldaar uit gedurende den oorlog opgedane ervaringen getrokken heeft, en waaromtrent ik in het voorgaande uit den aard der zaak slechts onvolledig mocht zijn, heeft het Fransehe volk zijn nationale oorlogsvoorbereiding als regeeringszaak nadien in de hoogste mate verzorgd en kan deze materie zich zoowel in regeerings- als in militaire kringen en ook bij het volk, in vrijwel onverdeelde belangstelling verheugen.

Het fundament van de E.I.O.V. vormt de Wet op de Algemeene Organisatie van de Natie in Oorlogstijd, waarin als grondbeginselen zijn neergelegd:

1e. dat de landsverdediging in de eerste plaats een

nationale zaak en niet uitsluitend een weermachtzaak is;

2e. dat de aanpassing van de nationale oorlogsorganisatie aan het maatschappelijk leven in vreedetijd, zoo geleidelijk mogelijk behoort te verlopen, terwijl ernstige schokken en ontwrichtingen zooveel mogelijk moeten worden vermeden, opgevangen en beperkt;

3e. dat de op de nationale mobilisatie betrekking hebbende wetten zoo algemeen moeten worden gesteld en zoo soepel moeten zijn, dat haar uitvoering het aanpassen aan de alsdan bestaande toestanden gedooft, terwijl progressie en ontwikkeling mogelijk blijken.

De oorlogsorganisaties van alle, dus ook van de niet militaire ministeries is voorbereid; het land is in economische régions, welke met de bestaande 20 militaire régions overeenstemmen, verdeeld.

Met de gewijzigde doelstelling der regeering in oorlogstijd is volkomen rekening gehouden.

Het beginsel van vrijheid van industrie en handel is gehandhaafd.

De algemeene leiding en zorg voor de hooge samenwerking van de centraal georganiseerde E.I.O.V. berust bij den Oppersten raad van de nationale verdediging, waarvan de President der Republiek voorzitter is, leden daarvan zijn Ministers, terwijl de Inspecteur-Generaal van het leger, tevens voorzitter van den Oppersten Oorlogsraad en de voorzitter van den Oppersten Marineraad daarin adviseerende stem hebben.

De door den Oppersten verdedigingsraad aan de Regeering uitgebrachte adviezen dienen deze tot grondslag voor de door haar te treffen maatregelen.

Een uit de chefs en eerste sous-chefs der Generale en Admirale staven, vertegenwoordigers van ministeries, staatsbedrijven e.d. samengestelde, in 4 sectiën onderverdeelde studiec commissie, staat den Raad ter zijde, terwijl een permanent secretariaat de vereischte samenwerking tot stand brengt, de in studie te nemen vraagstukken voorbereidt, gegevens helpt verzamelen en rapporten uitwerkt en uiteindelijk de naar aanleiding van de door den

verdedigingsraad gedane voorstellen, door de regeering genomen besluiten aan de erbij betrokken ministeries kenbaar maakt.

Als hogere organen voor leiding en uitvoering dienen ook de hogere troepencommando's en de ministeries, alsmede een interministerieel comité voor samenwerking op economisch gebied.

Voorts zijn als gewestelijke organen voor leiding en uitvoering aan te merken: een uit militaire of burgervertegenwoordigers van het gouvernement, alsmede uit administratieve economische groepen van afgevaardigden bestaand leidend orgaan, met als uitvoerende organen, de districtsvertegenwoordigers van de militaire administratie.

De algemeene contrôle op den geheelen dienst der E. I. O. V. culmineert in het parlement.

Bij het Departement van Oorlog verschafft de Commissie voor oorlogsfabricage, onder voorzitterschap van den Generaal-Inspecteur van de oorlogsfabricage en welke uit militaire en burgerleden, o. m. vertegenwoordigers der industrie, bestaat, bij mobilisatie voorlichting omtrent aanmaak van oorlogsbehoeften en over vraagstukken van wetgevend aard met betrekking tot het omzetten van de vredes- in de oorlogsnijverheid.

In oorlogstijd houdt elk ministerie zich met een bepaald aantal volledige voorzieningen bezig, welke zich dus nimmer over meer dan één ministerie uitstrekken.

In elk ministerie is een mobilisatieafdeeling gevormd, welke uitsluitend de werkzaamheden verricht, welke verband houden met de taak, welke het ministerie bij de voorbereiding en uitvoering van het daarop betrekking hebbend aandeel der nationale mobilisatie heeft.

Terloops wijs ik nog op het in de dienstplichtwet neergelegde beginsel van den arbeidsdienstplicht, door de instelling van een instituut van dienstplichtigen, die in hun burgerberoep en in de oorlogsindustrie worden gemobiliseerd en die hoofdzakelijk uit oudere lichten en reserves en slechts bij uitzondering uit personen die niet

gediend hebben, worden gerecruteerd. Het is mij thans niet mogelijk verder in te gaan op de geperfectioneerde wijze, waarop het als overwinnaar uit den wereldoorlog getreden Frankrijk zijn beste krachten aan dit vraagstuk geeft, en waarvoor wij ongetwijfeld bewondering mogen koesteren.

Reeds in den aanvang van de groote wereldgebeurtenis bleek, dat aan de ontwikkeling van de toch op een hoog peil staande Duitsche techniek, met het oog op een oorlogstoestand, niet voldoende aandacht geschonken was, hoewel door den Generalen Staf en door enkele op economisch gebied vooraanstaande personen, de aandacht van de regering hierop gevestigd was.

Men was in de leidende militaire kringen op economisch en industrieel gebied niet met zijn tijd meegegaan en had de sedert de in 1871 behaalde militaire overwinning zoozeer gewijzigde toestanden, niet volkomen aangevoeld en luttel aandacht geschonken aan de zich sindsdien voordoeende groote vraagstukken voor volk en weermacht, hetgeen zich vooral wreekte in den loopgravenstrijd, welke juist zulke groote hoeveelheden technische hulpmiddelen vorderde en waarin de levensmiddelenvoorziening zoo bezwaarlijk bleek.

Economische en industriele mobilisatieplans bestonden in 1914 niet, hoogstens enkele militaire „Mobilmachungs-aufträge”.

De oorlog van 1870—'71 had op enkele geringe uitzonderingen na, welke nu eenmaal aan elken oorlog gepaard gaan, geen noemenswaardige storingen in de industrie en den landbouw teweeg gebracht.

Kort na 1880 werd voor het eerst de mogelijkheid geopperd, dat de voedselvoorziening van volk en weermacht in een toekomstig conflict onvoldoende verzekerd zou zijn en begon het beginsel van de gedeeltelijke streekverpleging, noodzakelijkerwijs aangevuld door aanvoer uit het hart des lands, baan te breken.

De legerleiding drong tusschen 1880 en 1891, indachtig aan de niet voldoende leveringsmogelijkheden van den

handel, de onvoldoende capaciteit der nationale bedrijfstakken en den steeds toenemenden graaninvoer, bij herhaling bij de regeering aan op het treffen van maatregelen om bij een twee-frontenoorlog aan deze en overige bezwaren het hoofd te kunnen bieden, doch voorloopig vrijwel zonder resultaat.

Eerst in 1909 begon men met het periodiek verzamelen van statistische gegevens, hoofdzakelijk op agrarisch gebied, waaruit enkele maatregelen, welke verbetering in den bestaanden toestand konden brengen, het gevolg waren.

De voor Duitschland gunstige resultaten van de 2e Haagsche Vredesconferentie in 1907 en de Londense Zeeoorlogsrechtdeclaratie in 1908/'09, o.m. met betrekking tot het vraagstuk der oorlogscontrabanden, deed de regeeringsopinie eenigermate optimistisch gestemd zijn, hoewel er geen zekerheid bestond, dat de contracteerende mogendheden de bepalingen tot het uiterste zouden eerbiedigen.

Tot 1912/'13 ging het in Duitschland met de E.I.O.V., zooals schier overal elders met zaken, welke rechtstreeks en zijdelings de defensie betreffen. Weermachtleiding en dikwijls ook de rechtstreeks erbij betrokken departementshoofden stuitten bij hun vaderlandslievende pogingen op het verzet van het kabinet als zoodanig en op de linksche groepen der Volksvertegenwoordiging en de zaak bleef zooals ze was.

Toen men sedert 1911 vrijwel als vaststaand kon aannemen, dat Engeland zich in een toekomstig conflict aan de zijde van Duitschland's tegenstanders scharen zou en men omtrent Italië's houding in het onzekere verkeerde, waardoor het gevaar van een tweefrontenkrijg met uitsluitend de Donaunouarchieën tot bondgenooten, als het ware met den dag dreigender werd, ging men allengs meer aandacht aan de economische zijde van het militaire vraagstuk wijden.

Het Londense verdrag was onder invloed van een sterk in beteekenis toenemende partijpolitiek in Engeland,

nog steeds niet geratificeerd en gedurende den Italiaansch-Turkschen oorlog in 1912/'13 had men zich niet aan de bepalingen ervan gehouden.

Men begon in te zien, dat de duur van een toekomstoorlog in nauw verband met de voedings- en blokkadekwestie stond en dat indien in zulk een uit maatschappelijk oogpunt alles ontwrichtenden oorlog, niet naar een spoedige beslissing zou worden gestreefd, het gansche volk er door ten gronde zou gaan.

De geheele natie moest derhalve alles op het spel zetten om de organisatie en waarde van haar weermacht in staat te stellen aan dezen zwaren eisch te voldoen.

Eigenaardig is, dat alle vooraanstaande personen uit de meest uiteenlopende kringen van het maatschappelijk leven zich bij het in woord of geschrift kenbaar maken van hun meening omtrent den vermoedelijken oorlogsduur zonder onderscheid te optimistisch hebben betoond.

De Balkanoorlog maakte de belangstelling voor dit militair-economische vraagstuk opnieuw gaande en eind 1912 werd een regeeringsontmissie, waarin het burger- en het militaire element vertegenwoordigd waren, in het leven geroepen, welke zich voornamelijk moest bezighouden met het onderzoek naar de voedingsmogelijkheid der bevolking in oorlogstijd.

Men begon nu te begrijpen, dat het wel en wee eener natie afhangt, niet van de afzonderlijke belangen van bedrijfsgroepen, doch van de voorbereidingen op sehier elk denkbaar gebied, aangezien de maatschappij zich in deze eeuw ontwikkeld heeft tot een zeer samengesteld organisme, met uitgebreide industriele bevolkingseentra, waarin de het nationale economisch leven samenstellende deelen als raderen in elkaar grijpen.

Men besepte nu, dat te midden van dit alles aanstonds Duitschland zou staan als geïsoleerd gebied, dat zich zelf zou moeten helpen. Een hongerblokkade als de 1914/'18-periode deed aanschouwen, heeft evenwel begrijpelijkerwijze niemand voorzien.

Het ergste liet zich wel het broodgraanvraagstuk aanzien.

Verschillende, zeer op den voorgrond tredende zaken, werden vervolgens onder de loupe genomen, zooals het transport- en kolen- en het ertsvraagstuk, dat der staalverharding, de grondstoffenvoorziening voor de chemische industrie, inzonderheid die van salpeter, de wapen-, munitie- en gereedschappen-industrie, de voorziening der staatsbedrijven met grond- en bedrijfsstoffen, het kleeding- en uitrustingsvraagstuk en tal van andere.

Voor wat de industrie van oorlogsbehoeften en de instandhouding van de productie aangaat, de groote schatten van erts en kolen, de energie, de vindingrijkheid en volkswijt, hadden de Deutsche nijverheid gemaakt tot de meest beteekenisvolle van het Europeesche vasteland, en dit is thans en zal in de toekomst in nog sterker mate het geval zijn.

De meening, dat in oorlogstijd een geweldige werkeloosheid zou optreden door het stilliggen van bedrijven, is in hooge mate gelogenstraft door de feiten, welke zelfs op gebrek aan arbeidskrachten duiden.

Doordat Duitschland zich in den loop der jaren van agrarische mogendheid tot industrie- en handelsstaat had ontwikkeld en doordat zijn bevolking zich na 1870 bijna verdubbeld had, was het met betrekking tot de grond- en hulpstoffen- en voedingsmiddelenvoorziening steeds voortdurend meer afhankelijk van het buitenland geworden.

Alles bijeengenomen waren bij het uitbreken van den oorlog wel enkele maatregelen getroffen en andere voorbereid en in studie genomen, doch onderschatting van den oorlogsduur en de gevolgen van de blokkade, waren oorzaak, dat slechts in een gering aantal ondernemingen voldoende voorzorgen waren getroffen om bij mobilisatie economisch paraat te zijn.

Het maatschappelijk leven was niet op den oorlog voorbereid, doch de regeering bezat in eenige mate een basis, waarop zij haar maatregelen gedurende de eerste oorlogsmaand heeft kunnen opbouwen.

Eigenaardig doet het feit aan, dat in tegenstelling met de economische voorbereiding, waaromtrent veel geschre-

ven en gesproken was, maar waarvan weinig tot stand was gekomen, van de financiële voorbereiding kan worden vermeld, dat deze over het algemeene uitstekend was verzorgd.

De oorlogservaring heeft de onjuistheid van een onvoldoende nationale oorlogsvoorbereiding aangetoond.

De blokkade plaatste Duitschland voor het dilemma om het veldleger in voldoende mate te voorzien en de burgerbevolking zooveel mogelijk te sparen.

De frontverstijving op het westfront deed de hoop op korten duur van den oorlog niet in vervulling gaan. Moderne bewapening en het aangroeien der massalegers kwamen het tactisch defensief ten goede. Algemeene dienstplicht, industrie, technische, chemische en overige wetenschappen, beheerschten in stijgende mate de oorlogvoering.

Uitbreiding met zwaar geschut, munitie, mitrailleurs, strijdgassen, mijngangmateriaal, auto- en ander rollend materiaal, luchtstrijdkrachten en luchtafweermiddelen, materieel voor den verbindingdienst, het zijn slechts enkele grepen uit de vele zaken, die als gevolg van den loopgravenstrijd, min of meer onverwacht op den voorgrond traden.

Grondstoffen en voedselgebrek namen catastrophale afmetingen aan. De financiering van den oorlog en de voorziening in personeele strijdkrachten hebben tot eind 1915 geen bijzondere zorgen opgeleverd, al moest Duitschland er toen reeds toe overgaan zijn nationale vermogen aan te spreken.

Toen in 1917 Amerika tot de geallieerden toetrad, was de voorziening met voedingsmiddelen en grondstoffen een der meest op den voorgrond tredende vraagstukken der oorlogvoering geworden. Het was opvallend, dat men na het uitbreken van den oorlog sommige maatregelen slechts aarzelend nam, grootendeels uit ongewoonte en omdat men onvoorbereid was en vrees koesterde, dat uit de te treffen maatregelen onvoorziene gevolgen zouden voortvloeien.

Als zoovle zaken, welke betrekking hebben op dit onderwerp, zou ook de bespreking van alle moeilijkheden, welke Duitschland heeft ondervonden op economisch, agrarisch, technisch, industrieel, kortom op elk niet militair-maatschappelijk gebied, mij te ver voeren en een te grooten wissel op Uw tijd en Uw geduld trekken, hetgeen ik juist wil trachten te verhoeden.

De litteratuur vermeldt omtrent dit alles tot eind 1915 vrij veel, doch voor het overige laat zij de belangstellenden vrijwel in het onzekere en is het wachten op een reeds geruimen tijd geleden aangekondigd vervolgdeel van het „Reichsarchiv”.

Niettemin is uit het bestaande onomstootelijk komen vast te staan, dat hoewel een deugdelijke E.I.O.V. Duitschland in de jaren 1914-1918 niet geheel voor moeilijkheden en ontsporingen zou hebben behoeft, land en volk daarom toch in veel geringer mate onder de namenlooze ellende van het moderne bedrijfsbedrijf gebukt hadden behoeven te gaan.

Bittere ervaringen en schrijnende waarheden vernemen wij uit den mond van hen, die dezen gruwel aan den lijve ondervonden.

Meer dan ooit in vroegere oorlogen, toont Duitschlands lijden en strijden ons aan, dat zelfs al houdt de nationale strijdmacht als overwinnaar het vijandelijk land bezet, dan toch nog kan het nationale economisch leven oorzaak zijn, dat men vroeg of laat overwonnen uit het strijdperk wijken moet.

Waar het meerendeel der aan den wereldoorlog deelgenomen hebbende landen, alsook de overige, in het algemeen weinig spaarzaamheid betrachten bij hun beschouwingen over den huidige stand hunner E.I.O.V., heeft Duitschland zich in dit opzicht steeds angstvallig op den achtergrond gehouden.

De laatste jaargang van het weekblad „Deutsche Wehr” echter bevat een drietal speciaal aan dit vraagstuk gewijde nummers, terwijl de nieuw begonnen jaargang wederom de kolommen van een der weekafleveringen geheel met beschouwingen over dit onderwerp vult.

Bij dit alles treedt de zorg voor de grondstoffenvoorziening en de hydreeing van kolen tot het verkrijgen van vloeibare bedrijfsstoffen sterk op den voorgrond.

Naar aanleiding van een door mij te bevoegder officieele plaatse gestelde vraag omtrent den eventueelen stand van zaken bij de E.I.O.V. in Duitschland, werd mij bericht dat: „diese Frage leider deswegen nicht beantwortet werden kann, da Deutschland laut Versailler Vertrag, Mobilmachungsvorbereitungen nicht erlaubt sind”.

Ik aanvaard deze mededeeling met den vereischten eerbied voor den steller ervan.

Luttele dagen daarna meldden ons de ochtendbladen den stap der Duitsehe regeering om den algemeenen dienstplicht in te voeren.

Nu vraag ik U, Mijne Heeren, en hetzij verre van mij om door het stellen van deze meer dan rhetorische vraag ook maar in de geringste mate een anderen uitleg aan het zoeven besproken Duitsehe antwoord te insinueren dan de eenvoudige taalkundige interpretatie van de daarbij gebezigde woorden; nu vraag ik U of wij, de ontwikkelingsgeschiedenis van onzen oostelijken nabuur in aanmerking nemend, evenals diens bittere ervaringen op economisch en industrieel gebied gedurende den wereldoorlog, gevoegd bij de krachtige en doortastende eigenschappen, welke, naast zijn breeden zin voor organisatie en ontwikkeling, het karakter van dit stoere volk kenmerken, ook maar een enkel oogenblik kunnen aannemen, dat het Duitsehe volk en zijn regeering zich in de toekomst uitsluitend zullen verlaten op een militaire oorlogs- of verdedigingsvoorbereiding, zonder daarbij in dezen tijd, waarin het beginsel van „Selbstversorgung” ook in dit Rijk hoogtij viert, in minstens even sterke mate aan zijn in den ruimsten zin van het woord economische voorbereiding ten volle recht te laten wedervaren.

Mijne Heeren, zulk een veronderstelling is te eenenmale te absurd om juist te zijn en haar past slechts een medelijdend schouderophalen.

Teneinde te voorkomen, dat in de toekomst bij een even-

tueele mobilisatie, het economisch leven der natie op gelijke wijze ontredderd wordt als in 1914 en daarna het geval is geweest, is in België opgericht *de Service de la Mobilisation de la Nation* (S.M.N.), welke tot taak heeft alle voorbereidende maatregelen te beramen en te treffen, welke vereischt worden om de mobilisatie naar behooren te doen verlopen en waaronder de geheele militaire en burger-oorlogsvoorbereiding is gecentraliseerd.

Den eersten mobilisatiedag treedt de reeds in vreedstijd bestaande *Direction du Ravitaillement et des Evacuations de l'Intérieur* (D.R.E.I.) als voorzieningsdienst van de weermacht op. Een achttal legerdiensten, w.o. die der Intendance, zijn eveneens reeds in vreedstijd daaronder gesteld, echter met dien verstande, dat deze thans niet rechtstreeks aan het Hoofd der D.R.E.I. ondergeschikt zijn, doch zich bij hun werkzaamheden naar diens inzichten zullen schikken.

Deze over technisch en administratief personeel beschikende diensten schaffen reeds in vreedstijd zooveel mogelijk aan, waardoor de overgang naar den mobilisatietoestand wordt verzekerd en vergemakkelijkt.

Daarnaast arbeiden zij alle acht onder leiding van den Generalen Staf aan het *Dossier de Mobilisation de l'Industriel*, hetwelk alle voorzieningen omvat, welke het optreden van de weermacht te velde mogelijk maken. Deze diensten sluiten z.g. „uitgestelde contracten” af, voor levering bij mobilisatie met daarvoor om verschillende redenen in aanmerking komende industrieën, waarbij eenerzijds de industrieel zich verbindt tot het doen van verschillende leveringen, doch anderzijds, en daarop komt het nu juist aan, de M. v. D. de verplichting op zich neemt om desvereischt alle middelen te verschaffen, waardoor de aangegane verplichting kan worden nagekomen. M.i. zouden uitsluitend dergelijke overeenkomsten ook voor ons land van betekenis kunnen zijn.

Op deze wijze wordt in België de onmisbare samenwerking tusschen overheid, weermacht en industrie in hooge mate gewaarborgd.

Voorts bereidt elke dienst het *Dossier de mobilisation de l'Agent réceptionnaire* voor, waarin de taak van de regeeringsvertegenwoordigers en hun medewerkers wordt geregeld voor wat betreft de aflevering en het vervoer van de gecontracteerde leveranties en de afwikkeling van de administratieve aangelegenheden.

De levering van een bepaalde soort goederen wordt aan meer dan een fabriek opgedragen, terwijl men met betrekking tot verschillende, tot de oorlogsindustrie behorende artikelen, reeds in vreedstijd bestellingen plaatst, en het D. v. D. z.n. mede voor de beschikbaarstelling van grondstoffen en aanvullend materieel zorg draagt.

Verantwoordelijk voor de uitvoering van de tallooze aangegane verbintenissen is het *Office des approvisionnements*, welks hoofd en medewerkers reeds in vreedstijd benoemd zijn en vereenigd worden in de *Commission des Approvisionnements*, welke het *Dossier de Mobilisation de l'Office* voorbereidt, en waaraan de *Commissions d'Exploitation des Ressources des Ports* zijn toegevoegd, in welke laatste vnl. importeurs zitting hebben.

De functiën van hoofd der *S.M.N.*, der *D.R.E.I.* en van laatstgenoemde commissie zijn in één persoon vereenigd. De acht diensten staan in vreedstijd niet onder den *D.R.E.I.*, doch bepalen hun werkzaamheden naar de inzichten van den *Chef de la Mobilisation de la Nation*.

Boven en behalve den hiervoren omschreven, onder den M. v. D. ressorteerenden, tak van nationale mobilisatievoorbereiding, is ten behoeve van de burger-mobilisatie in ieder der elf burger-ministeries een *Service de Mobilisation* opgericht.

In het door deze gezamenlijk in studie genomen *Journal de Mobilisation*, worden alle maatregelen vastgelegd, welke onder toezicht van den M. v. D. in vreedstijd, gedurende periodes van politieke spanning en bij mobilisatie ten behoeve van de geheele bevolking getroffen moeten worden, om, vnl. op het gebied van de voedselvoorziening, den overgang naar den oorlogstoestand en dezen zelf, zoo goed mogelijk te doen verloop, o.m. door het sluiten van „uitge-

stelde contracten" en het plaatsen van bestellingen bij het *Office des Approvisionnements*.

De hoofden van deze *Services de Mobilisation* vormen de z.n. in subcommissiën onderverdeelde *Commission Permanente de la Mobilisation de la Nation*, waarvan als hoofd en secretaris respectievelijk optreden het hoofd en een officier der vorengenoemde *S.M.N.* en waarin de Minister-President en Chef van den Generalen Staf vertegenwoordigd zijn. In deze commissie hebben vertegenwoordigers van alle ministeries zitting, haar ambtsbevoegdheid met betrekking tot de E.I.O.V. is onbegrensd.

Haar ontwerpen worden aan den Eersten Minister gezonden en na goedkeuring ter uitvoering aan den erbij betrokken Minister gegeven, dan wel opgelegd om bij afkondiging van de mobilisatie aan de volksvertegenwoordiging te worden voorgelegd.

Door zijn met betrekking tot vliegeraanvallen geringe diepte, zijn in grensgebieden gevestigde industrieën, zijn grondstoffengebrek en den eventueel in zijn havens aanwezigen vlottenden voorraad transitigoederen, verkeert België in vele opzichten in soortgelijke positie als Nederland.

Teneinde bij mobilisatie onmisbare behoeften in het buitenland te kunnen aanschaffen, wordt thans van regeeringswege aan Belgische exportfabrieken hulp verleend, op voorwaarde, dat deze buitenlandsehe deviezen als betaalmiddel aannemen.

Om te voorkomen dat meer dan een dienst eenzelfde bedrijf exploiteert, wordt daartoe het visum van de *S.M.N.* vereischt. Het D. v. D. heeft het recht van voorkeur bij de keuze van te gebruiken inrichtingen. Met betrekking tot de overige ministeries beslist de *Commission Permanente de la Mobilisation*.

Voor iedere bij mobilisatie te gebruiken inrichting worden twee *fiches de contrôle* opgemaakt voor de *S.M.N.* en een eventueel mede er van gebruikmakenden dienst, terwijl van elke inrichting een *dossier analytique* wordt samengesteld.

Een ingedeeld bedrijf kan in zijn geheel met werktuigen

en zonder personeel in eigendom of in huur gevorderd worden, doch zulks zal practisch uitsluitend geschieden in geval van verplaatsing van grensgebieden uit, naar veiliger streken. Ook kan men alleen de goederen vorderen.

Het uitgestelde contract is het resultaat van gezamenlijke studie en bemoeienis van industrieel en dienst, waarbij de vrijwillige medewerking van de industrie verkregen en verzekerd is.

Het vermeldt de soort goederen, hoeveelheid, kwaliteit, leveringsdatum en termijn, wijze van ontvangst door den *Agent réceptionnaire*, prijs per wagon, welke gebaseerd is op het gemiddelde van de prijzen, welke gedurende 90 achterenvolgende aan de mobilisatie voorafgaande dagen gegolden hebben. De staat verplicht zich te betalen binnen 40 dagen en stelt met het oog op eventueele sluiting der banken, tevens volmachten ter beschikking om salarissen, enz. te doen uitbetalen.

Zoo worden o.m. ook regelingen getroffen omtrent de personeels- en materieel-voorziening, het verleenen van vrijstellingen wegens onmisbaarheid, brandstoffenvoorziening en krachtlevering, grondstoffenaanvulling en transportmiddelen, enz.

Andere overeenkomsten mogen door dezelfde industrie niet dan met voorkennis van de *S.M.N.* worden aangegaan.

De met de nationale industrie door de aanschaffende en technische weermachtdiensten gesloten contracten zijn die van de eerste orde, terwijl die van de tweede orde door het *Office des Approvisionnements* met betrekking tot grondstoffen en halfabrikaten worden aangegaan. Van de belangrijkste handelondernemingen, alsmede van de in uitermate bedreigde gebieden gevestigde bedrijven en van de havens zijn een speciale indeeling en een *dossier analytique* aangelegd.

Naast de technische rol, welke de *Agent Réceptionnaire* te vervullen heeft, is dezen nog een administratieve rol toebedeeld in het opmaken der finantieele bescheiden.

Voor de contrôle op de aflevering, ontvangst en het transport der te leveren goederen is een, in organieke een-

heden onderverdeelde, organisatie in het leven geroepen, welke van den eersten mobilisatiedag af, haar werkzaamheden over honderden bedrijven uitstrekt.

Van de landen, welke aan den oorlog hebben deelgenomen, was Italië het eenige land, dat reeds in zekere mate op een economische voorbereiding kon steunen. Het heeft van Augustus 1914 af zijn onzijdigheid gebruikt om zijn „*Mobilisatione Occulta*” te bewerkstelligen.

Tegen het einde van 1923 werd ingesteld een *Commissione Suprema Difesa*, welke volgens de officieele omschrijving van haar taak is bestemd „tot het oplossen van „de belangrijkste vraagstukken betreffende de organisatie „en het gebruik van in den oorlog noodige hulpmiddelen en „de samenwerking van de verschillende uitingen van „nationale werkzaamheid voor wat betreft de eischen der „nationale verdediging”.

Deze „Opperste verdedigingsraad” is verdeeld in een raadslagend comité, raadgevende organen en een algemeen secretariaat.

Het eerstgenoemde stelt de vragen vast, waaromtrent het oordeel van de raadgevende organen zal worden gevraagd en neemt ter zake een beslissing. Voorzitter daarvan is de Minister-President; leden zijn verschillende ministers en hooge ambtenaren, voorzoover hun tak van dienst bij de te behandelen aangelegenheid is betrokken. Voorts zijn eenige militaire en burger-autoriteiten met raadgevende stem aan deze commissie, toegevoegd.

Het algemeen secretariaat treedt tevens op als secretariaat voor het „Comité tot voorbereiding van de nationale mobilisatie”.

Dit comité nl., waarin vooraanstaande personen uit Regeeringskringen, industrie en handel zitting hebben en waaraan in het jaar 1925 uitgebreide bevoegdheden werden toegekend, behandelt alle aangelegenheden, welke samenhangen met het gebruik van een of anderen tak van nationale werkzaamheid en met 't voorbereiden, organiseren en gebruik maken van alle hulpbronnen des lands, welke voor de oorlogvoering van nut kunnen zijn. Het bestaat

uit verschillende militaire en burger-rijksautoriteiten, hoofdamttenaren, vertegenwoordigers van groote technische en economische lichamen, industrie, landbouw en wetenschap.

Het is in verschillende sectiën verdeeld en heeft de bevoegdheid, zich door deskundigen op allerlei gebied te doen voorlichten.

De wet op de organisatie van het Rijk in oorlogstijd van 8 Juni 1925 regelt o. m. de algemeene nationale mobilisatie, die zoowel de militaire als de burgerlijke mobilisatie omvat, welke beide gedeeltelijk dan wel volledig kunnen zijn.

De burgerlijke mobilisatie bestaat uit een overgang van de vredes- naar de oorlogsorganisatie voor de geheele nationale werkzaamheid. Bij algemeene of gedeeltelijke mobilisatie moeten, indien de regeering het noodig acht, in een door haar te bepalen mate, alle mannen, vrouwen en wettig georganiseerde lichamen in zedelijken en stoffelijken zin aan de landsverdediging medewerken; zij zijn aan een tuchtrecht voor oorlogstijd onderworpen.

Ieder ministerie heeft de plicht zijn eigen mobilisatie voor te bereiden met de krachten, die in oorlogstijd beschikbaar zijn; zulks geldt evenzeer voor fabrieken, landbouwbedrijven, enz.

Evenals iedere fabriek op elk gewild oogenblik in dienst van de economische oorlogsvoorbereiding kan worden gesteld, kan zulks ook met geheele bedrijven het geval zijn.

Fabrieksgebouwen moeten aan den staat worden afgestaan, indien deze dit noodig oordeelt. Een Bureau voor Burgermobilisatie bepaalt de verschillende gebieden van aanmaak en regelt de voeding en den import.

Het staat onder het Corporatie-Ministerie, een op Fascistischen leest geschoeid nationaal-economisch ministerie, aan het hoofd waarvan een Generaal is geplaatst, die geurende den wereldoorlog als Hoofd van den aanmaak van oorlogsmaterieel zijn sporen op dit gebied verdiende.

In dit Ministerie worden werkzaamheden verricht door nagenoeg alle Secretarissen-Generaal der Ministeries, de

Directie van de Bank van Italië, den Directeur-Generaal der spoorwegen e.a.

Tot voltrekking van de burgerlijke mobilisatie zullen, wanneer daartoe de noodzakelijkheid blijkt, onder beheer van de bevoegde ministeries en onder centrale leiding van den „Oppersten Raad van verdediging” worden ingesteld:

lichamen voor het vaststellen van het optreden van den handel, inzake vervoer van grondstoffen voor de behoeften van de weermacht, zoowel als van de bevolking, voor de oorlogsnijverheid, voor de grondstoffenverdeeling en de productie, voor het staatstoezicht op de fabrieken, voor den aankoop en de distributie van levensmiddelen voor krijgsmacht en bevolking, voor de binnen- en buitenlandsche propaganda, voor steunverleening aan gezinnen van strijdenden en van het front teruggekeerden, voor rantsoeneering en voor het vaststellen der oorlogspensioenen. enz.

Districtscommissiën zullen worden ingesteld, welke het beheer hebben over alle in hun district gemobiliseerde burgerdiensten en die zich laten bijstaan door eene hulpcommissie voor nijverheid, handel, steun en propaganda.

Bij deze wet is tevens gesanctionneerd de in October 1923 ingestelde dienst van de „industriële waarnemers”, d.z. ambtenaren, die zich op de hoogte moeten houden van de werkzaamheid en de productie van verschillende industrieën, met de bedoeling, deze ten behoeve van de bewapening en de uitrusting van het land te doen samenwerken.

Zij verrichten hun dienst rechtstreeks onder den „Opperste verdedigingsraad” en hebben in de uitoefening van hun ambt vrijen toegang tot alle inrichtingen van industrieën aard, zij het onder verplichting van volstreckte geheimhouding van fabricage-procédé's, e.a. De aldus door hen verkregen inlichtingen worden op vertrouwelijke wijze ter kennis gebracht van den secretaris van de genoemde commissie, die eveneens tot geheimhouding verplicht is.

De fabrikanten zijn verplicht alle van hen gevraagde inlichtingen te verstrekken, Ten aanzien van gegevens,

welke voor de betrokken firma van overwegend belang zijn, kunnen zij zich evenwel het recht voorbehouden om deze rechtstreeks aan den chef van het secretariaat van meergenoemde commissie mede te deelen.

De waarnemers worden na een proeftijd van een half jaar benoemd voor een tijdvak van ten hoogste vijf jaren; daarvoor komen in aanmerking de kapiteins, majoors en luitenant-kolonels van het leger en de in rang daarmee overeenkomende titularissen van de marine, den luchtvaartdienst of den militair-scheikundigen dienst. Zij staan allen onder het gezag van „de Opperste verdedigingsraad”. Hun bevoegdheid werd belangrijk uitgebreid. Sedert 1933 staan alle gecontroleerde bedrijven onder staatsdiscipline.

Mussolini's verdere pogingen om Italië in economischen zin van het buitenland onafhankelijk te maken mogen voldoende bekend worden verondersteld.

Periodiek worden onder voorzitterschap van de Duce vergaderingen van den Raad gehouden, waarin alle vorderingen worden besproken.

Na de laatste zitting van zijn twaalfde jaarlijksche bijeenkomst, heeft de raad een officieel communiqué gepubliceerd, hetwelk vermeldt, dat systematisch alle hulpbronnen van het land georganiseerd zijn, en dat vooral gedetailleerde maatregelen getroffen zijn voor de winning en de bewerking van producten voor de oorlogvoering.

Het fascistisch regime heeft in de dertien jaren van zijn bestaan een eind gemaakt aan de afhankelijkheid van het buitenland, althans voor zoover de voornaamste onontbeerlijke artikelen betreft.

Italië's behoefte aan koren, mais en rijst, wordt in tegenstelling tot de vleeschvoorziening, ten volle door eigen productie gedekt. Met betrekking tot de voorziening met vloeibare brandstof is de Opperste verdedigingsraad er op uit, in Italië's behoeften in oorlogstijd te voorzien door exploitatie der eigen bodemschatten en door synthetische productie van deze brandstof uit nationale grondstoffen. Voor zijn behoefte aan smeerolie is Italië reeds van het buitenland onafhankelijk. Voor ertswinning en ertsbewerking beschikt

het over belangrijke mogelijkheden, welke moeten worden ontwikkeld. Voor vaste brandstoffen is het in vreedstijd aangewezen op het buitenland, doch het heeft zijn hydro-electrische installaties uitgebreid en moet in oorlogstijd ook kunnen rekenen op zijn steen- en bruinkoolvoorraden.

In het buitenland volgens Italiaansche patenten gebouwde installaties voor stikstoffabricage werken tot volle tevredenheid.

Ten aanzien van de kleeding-industrie is Italië ook volkomen onafhankelijk, waarbij de hennep als nationale vezelstof een belangrijke rol zal spelen.

Niettegenstaande het feit, dat de economische afhankelijkheid van het buitenland van de V.S.A. veel geringer is dan van andere landen, vormen deze toch wel het land, waar men zich de klemmende noodzakelijkheid van een economische oorlogsvoorbereiding het best voor oogen stelt en waar daaraan het meest wordt gearbeid.

Grondslag voor het aldaar aanvaarde stelsel vormt de „*National Defence Act*” van 4 Juni 1920, waarin de op dit gebied tijdens de deelneming aan den wereldoorlog opgedane ervaringen zijn verwerkt.

De op dat tijdstip bestaande Generale Staf werd in Augustus 1920 gesplitst in een Generalen Staf van het Departement van Oorlog en een troepen-Generalen Staf.

Tot de taak van eerstgenoemde behoort o.m. het opmaken van de vereischte plannen voor de mobilisatie van de geheele manlijke bevolking, ook buiten het leger en van de materiele hulpbronnen der natie.

Daarnaast werd in Aug. 1916 ingesteld een „*Raad voor de nationale verdediging*”, welke voornamelijk uit ministers is samengesteld.

Tot opperste leiding van deze mobilisatie stelde de „*National Defence Act*” in, de betrekking van „*Assistant Secretary of War*”, onder wiens leiding alle behoeften van het leger met betrekking tot voeding, kleeding, bewapening, en uitrusting eveneens is nagegaan.

Om te allen tijde te beschikken over officieren, die op het gebied van industriële aangelegenheden de noodige

kennis bezitten, is voorts in 1924 geopend het „*Army Industrial College*”, waar kapiteins en hoofdofficieren van de verschillende wapens en dienstvakken van het leger en der marine, een opleiding ontvangen met betrekking tot de eischen, welke de industriele oorlogsvoorbereiding stelt.

Ook worden enkele officieren naar de „*Haward School of Business Administration*” gezonden, teneinde in voortdurend contact te blijven met de steeds voortschrijdende praktijk in de zakenwereld.

Tot deze cursussen worden toegelaten de voor dien dienst bij den Generalen Staf bestemde officieren, alsmede de bij de voorzieningsbureaux werkzaam gestelde officieren, ambtenaren van „*War Industries Board*”, vertegenwoordigers van firma's, welke gedurende den wereldoorlog een leidende rol hebben gespeeld, organisators op finantieel, industrieel en opvoedkundig gebied, alsmede enkele departements-ambtenaren.

De gunstige invloed, welke van deze opleiding uitgaat, breidt zich allengs meer en meer uit.

Jaarlijks worden drie of vier opleidingen gegeven voor reserve-personeel. Er bestaan twee cursussen: één voorbereidende cursus en één voor meer diepgaande studie, toegankelijk voor hen, die den eersten cursus met goed gevolg doorloopen hebben. In aansluiting op deze cursussen worden de reserve-officieren gedurende 14 dagen in actieven dienst geroepen.

Van het enorme aantal van 5800 officieren, dat in geval van oorlog voor dit belangrijke bedrijf noodig zal zijn, is bereids het grootste deel opgeleid en voor het verrichten van diensten daarbij aangewezen.

Voor de voorziening in de behoeften aan grondstoffen en den aanmaak van oorlogsbenodigdheden is het land in 14 industriele districten verdeeld.

Deze indeeling betreft de aanschaffing door het *Ordnance Department*. Voor de andere „*Supply arms and services*” is een andere indeeling gemaakt, bijv. voor het *Air-Corps* in zes districten. Als „*District Chiefs*” treden op burgers, die zich daarvoor beschikbaar hebben gesteld en

aan wie ten behoeve van aanmaak van artilleriematerieel, een officier, de z.g. „*Executive Assistant*”, wordt toegevoegd. Het bureau van zulk een „*Ordnance District*” is in verschillende sectiën onderverdeeld.

Programma's van aanmaak zijn samengesteld en de vereischte voeling met de fabrikanten is verkregen, die ontwerp-overeenkomsten gereed hebben liggen.

In verband met de gedurende den oorlog ter zake van het groote aantal benoodigde vormen en mallen gebleken behoefte voor o.a. de geschut- en munitie-fabricage, heeft de regeering zich voor de toekomst het bezit verzekerd van al deze modellen, welke een waarde van 35 millioen dollar vertegenwoordigen.

Door de „*Gage Section*” van het „*Ordnance Office*” wordt, ook voor wat de te bezigen materialen betreft, zoo veel mogelijk naar normaliseering gestreefd.

Voorts worden af en toe proefnemingen gehouden om den gang van zaken te controleeren. Een dergelijke proefmobilisatie voor de nijverheid werd voor het eerst in April 1924 gehouden. Thans wordt jaarlijks op 4 Juli, den nationalen onafhankelijkheidsdag — „*National Defence Day*” — een proefmobilisatie gehouden, als welker doel o.m. wordt aangegeven: „*emphasis of the fact, that industrial mobilization retards our general mobilization when we cannot expect in a future war to have a France and Great Britain and other Allies to hold back the enemy until we are ready*”.

Van de zijde der grootindustrieelen wordt hierbij de meest volmaakte medewerking ondervonden.

Bovendien wordt in de V.S.A. dit onderwerp ook in den geest van een kaderoefening beoefend, waarbij aan de deelnemers verschillende opdrachten worden uitgereikt, welke door middel van gefingeerde telegrammen, memoranda, aanwijzingen, enz. worden uitgewerkt.

De ervaringen van den grooten oorlog hebben eindelijk nog geleid tot de oprichting van de „*Army Ordnance Association*”, een uit officieren, ambtenaren, zakenmensen, enz. bestaande vereeniging, welke zich ten doel stelt

om in beider belang de tijdens de oorlogsjaren verkregen voeling te onderhouden. Door het maandelijks houden van vergaderingen en het uitgeven van een tijdschrift „*Army Ordnance*”, tracht men dit doel te bereiken.

Het „*Annual Report of the Secretary of War 1928*” verschafft ons inzicht omtrent het volgende.

Tot grondslag van de berekeningen van alle artikelen, welke moeten worden gekocht of vervaardigd, dient het in 1924 vastgestelde algemeene mobilisatieplan. Ruim 15000 bedrijven zijn daarbij voortdurend in contact met den „Plaatsvervangenden Secretaris van het Departement van Oorlog”.

Reeds 1200 plannen waren toen reeds geheel gereed, welke o.m. behelzen de maandelijksche behoeften van het leger en van de burgerbevolking en de hoeveelheden levensmiddelen, welke door de verschillende districten moeten worden geleverd.

Artikelen van specifiek militairen aard worden reeds in vreedestijd in geringe hoeveelheden aangemaakt; plannen tot het omzetten van vooraanstaande bedrijven, met de noodige teekeningen belegd — z.g. fabrieksplannen — welke eveneens zijn vervaardigd voor het op een willekeurig tijdstip in het leven roepen van geheele nieuwe bedrijven, zijn eveneens gereed, terwijl er nog vele in bewerking zijn of moeten worden genomen.

Met niet minder dan 27.000 verschillende firma's zijn leveringcontracten op het meest uiteenlopend gebied gesloten.

Deze contracten, „*accepted schedules of production*” hebben evenwel, noch voor den fabrikant, noch voor den staat, bindende kracht.

Met betrekking tot de voorziening in „strategische grondstoffen — men onderscheidt aldaar resp. „*raw materials*”, welke in het land zelf worden verkregen, „*strategic raw materials*”, welke voornamelijk door aanvoer worden verkregen en „*critical raw materials*”, ten aanzien waarvan met een zekere schaarschte voor algemeen gebruik moet worden gerekend —, streeft men er naar de productie

daarvan voor zooveel noodig en mogelijk op te voeren en wel zoodanig, dat deze in geval van oorlog belangrijk kan worden uitgebreid en voor zoover zulks tot groote bezwaren aanleiding geeft, legt men zich op het vervaardigen van „Ersatzen” toe.

Wellicht zal men later nog trachten aan de bezwaren tegemoet te komen door den aankoop en het aanhouden van reserve-voorraden.

Ik zal U niet vermoeien met mede te deelen op welke wijze zoovele andere landen, welke de verschrikkingen van den oorlog aan den lijve ondervonden, en ook die, welke hun neutraliteit konden bewaren, doch die er evenmin als wij zeker van zijn, dat het wonder van 1914 zich in de toekomst opnicuw aan hen voltrekken zal, op welke wijze die landen, als Polen, Italië, Tsechecho-Slowakije, Finland, Zweden, Spanje, Japan, Rusland, Engeland, en aan deze bonte rij ontbreken er wellicht nog enkele, bezig zijn hun E.I.V.V. te orgainseeren. In het algemeen beschikken zij over een verdedigingsraad, een studiecommissie en een permanent secretariaat.

II. Ook in Nederland, dat in economisch opzicht afhankelijk is van andere rijken, behooren de resultaten van de nationale verdedigingsvoorbereiding naast en in nauw verband met de militaire paraatheid, reeds bij het afkondigen der mobilisatie verzekerd te zijn, teneinde deze laatste reeds dadelijk zooveel mogelijk kracht bij te kunnen zetten en haar te bestendigen, zonder het maatschappelijk leven der natie ingrijpend te benadeelen.

Mijne Heeren, nu vraag ik U in goeden moede, wanneer men zich er rekenschap van geeft, wat in bijna alle landen, in het bijzonder bij onze naburen, in zuiver militair opzicht en in nauw verband daarmee op het gebied der E.I.O.V. geschiedt, staat dan het stellen van de vraag of ook Nederland zijn economische positie, waaronder ik in de meeste gevallen ook zijn industriele versta, voor het geval, dat het onverhoopt in een Europeesch conflict zou worden be-

trokken, niet evenzeer naar beste weten en krachten dient te verzekeren, feitelijk niet gelijk aan het beantwoorden ervan? Is derhalve het opnieuw betoogen van deze noodzakelijkheid niet het dragen van uilen naar Athene?

En toch wil ik nog steeds niets onbeproefd laten om U en naar ik verwacht ook door bemiddeling van de pers, vele anderen, vooral in niet militaire kringen, die door hun positie in staat verkeeren rechtstreeks of zijdelings tot het welslagen van deze poging mede te werken, van de onmisbaarheid en de dringende noodzaak van dit belangrijke onderwerp van regeeringszorg te overtuigen.

Zonder er evenwel naar te streven, U een afgerond en uitgewerkt plan te verstrekken betreffende datgene, dat naar mijn bescheiden meening in ons land op het gebied eener bij uitstek nationale verdedigingsvoorbereiding behoort te geschieden, zal ik er mij toe beperken, in deze korte spanne tijds enkele voornamste punten onder Uw aandacht te brengen.

Welk doel stel ik mij bij mijn pleidooi voor zulk een voorbereiding dan eigenlijk voor oogen?

In de eerste plaats voorkomen, dat de bij mobilisatie te treffen maatregelen op economisch en industrieel gebied het karakter dragen van een improvisatie met vele daaraan gemeenlijk verbonden nadeelige gevolgen en te vermijden, dat het economisch en industriele leven, zich voltrekken zal in een vorm van tastenerwijze beproeven om daarbij telkenmale opnieuw te ontwaren, dat men gedwongen is om een kortelings aanvaard stelsel weder te wijzigen, hetgeen tot rusteloosheid en gebrek aan vertrouwen in de leiding aanleiding geeft.

En nu zijn er ongetwijfeld nog lieden in den laude, die nog steeds de meening zijn toegedaan, dat een toekomstige oorlog niet in sterker mate dan in 1914-'18 het geval is geweest, hooge eischen zal stellen aan de economische en industriele weerkracht van de volkeren in het algemeen, dus ook van het Nederlandsche en dat het karakter van een nieuwe oorlog veel van dat van den wereldoorlog verschillen zal en bovendien dat zulk een krijg veel korter duren

zal, omdat omvang, duur en karakter van den wereldoorlog in hooge mate het gevolg zijn geweest van de strategische leiding bij den aanvaller.

Anderen weer geven uiting aan hun vermoeden, dat men in de toekomst niet meer met zulke massalegers te doen zal hebben en dat het beeld van den Fransch-Duitschen oorlog weder zal terugkeeren.

Waren in de eerste jaren na het sluiten van den vrede van Versailles, niet slechts in het toenmaals ontwapende Duitschland, doch ook overal elders, de sterkten aan behoorlijk geoeffende troepen geringer dan onmiddellijk vóór den grooten oorlog en was de gevechtswaarde van de toenmaals beschikbare reserves inderdaad minder waard, na de jongste gebeurtenissen in de toonaangevende rijken wijst niets er meer op, dat de eerste ontmoetingen zich zullen afspelen tusschen legers van veel geringer getalsterkte dan in 1914 en dat de beslissing daardoor sneller vallen zal.

Mijne Heeren, met wiskundige zekerheid valt nu eenmaal zeer weinig te voorspellen.

Nu moge het waar zijn, dat de wereldoorlog korter zou hebben kunnen duren, indien de Duitsehe rechtervleugel niet eerst verzwakt zou zijn door wijziging van het aanvankelijk aanvaarde Duitsehe aanvalsplan en de daarmede verband houdende sterkere bezetting van den linkervleugel en later wederom door onttrekking van twee legerkorpsen, doch hoe het ook zij, deze oorlog heeft nu eenmaal vier lange jaren geduurd en in die vier jaren heeft men een verscheidenheid van strijdmiddelen zien toepassen, waarvan de doelmatigheid ook in den bewegingsoorlog is gebleken en die in den vervolge op veel uitgebreider schaal en in veel geperfectioneerder vorm en op veel intenser en geraffineerder wijze zullen worden aangewend.

Het is toch niet maar voetstoots aan te nemen, dat men dit alles in een nieuwen oorlog overboord zal werpen!

Het is voor ieder land vanzelfsprekend volstrekt onmogelijk om zich te voren van alles te voorzien, wat men in een eenigszins langdurigen oorlog noodig kan hebben en

men zal genoodzaakt zijn om tijdens dien krijg vele zaken aan te vullen, waaraan behoefte is ontstaan.

Indien men slechts met eenige zekerheid een korten oorlogsduur zou kunnen aannemen, zou men het zwaartepunt van onze economische voorzorgen kunnen verleggen naar het aanschaffen van betrekkelijk kleine voorraden in vreedestijd.

Doeh zij, Mijnheer de Voorzitter, die dit belangrijke vraagstuk, waarmede het landsbelang in zoo sterke mate is gemoeid, eenvoudig willen ter zijde schuiven met den schijnbaar simplen raad te improviseeren en verder af te wachten, omdat niemand het karakter van een volgenden oorlog vermag te voorspellen, zij miskennen te eenenmale de psyche van den modernen oorlog. Juist omdat men omtrent deze zaak zoo in het onzekere verkeert, moet een volk als wij zich niet op den eersten mobilisatiedag, doch lang en lang daarvoor, hebben ingesteld op een eenigszins langdurigen krijg en zijn industrie in verband daarmede organiseeren en juist omdat men niet wachten kan tot het karakter van dien strijd zich duidelijk afgeteekend heeft, zal het zich daarbij gronden op de bij het uitbreken van den oorlog bekende strijdmiddelen.

Frankrijk en België versterken hun weermachten en hun oost- en noordgrenzen tot het uiterste. Het streven naar legeruitbreiding en versterking van de bewapening te land, te water en in de lucht viert, behalve in ons goede vaderland, daar als overal, voornamelijk in de laatste maanden en weken, hoogtij. Blijven deze beide landen defensief, dan is een nieuwe stellingoorlog in die lijn zeker niet onwaarschijnlijk; gaan zij tot het offensief over, dan zullen zij dit, behoudens acties op kleine schaal, nimmer ondernemen voordat hun mobilisatie geheel voltooid is en zulks beteekent toch dat men weder tot de moderne massalegers zal zijn teruggekeerd.

Het vernietigend slaan van een massaleger is, daar een eehc veel moeilijker te herstellen is, heel wat bezwaarlijker dan met de veel kleinere Napoleontische legers en die van 1870 het geval is geweest.

Ook zelfs van een zuiveren bewegingsoorlog zal het in hooge mate de vraag zijn of deze inderdaad kort zal duren.

Met niet genoeg klem waarschuw ik tegen de verlokende stem van hen, die met betrekking tot onze nationale verdedigingsvoorbereiding slechts op zien komen willen spelen en die, wanneer eenmaal de nood aan den man is, willen improviseeren, alsof daarvoor dan nog tijd en gelegenheid zouden zijn. Immers de geweldige verscheidenheid van alles, wat onder zulke abnormale tijdsomstandigheden voor volk en weermacht noodig is, brengt onherroepelijk mede, dat de te dien aanzien te treffen maatregelen zoo veelomvattend zullen zijn en zoo nauwkeurig tegenover elkaar zullen moeten worden afgewogen, bovendien zoo diep ingrijpen in alle lagen van het maatschappelijk leven, dat een improvisatie, zooals in 1914 noodgedrongen heeft moeten geschieden, toen Nederland bovendien voor den geesel van den oorlog gespaard bleef en toen de eischen en moeilijkheden zich geleidelijk en niet plotseling ontwikkelden, thans nu al die eischen wellicht tegelijk bij het uitbreken van den oorlog moeten worden verwezenlijkt, alleen gebrekkig uitvoerbaar zal zijn ten koste van veel tijd en veel geld.

De hoeveelheden in vreedstijd te waarborgen levensmiddelen en voederstoffen, grondstoffen, enz., mag niet afhankelijk worden gesteld van den te verwachten duur van een mogelijk conflict, doch van het feit of en in hoeverre de landbouw, veeteelt, tuinbouw en industrie in staat zullen zijn om in de allernoodzakelijkste behoeften te voorzien.

Het feit, dat het nimmer mogelijk zal zijn, alles tot in finesses voor te bereiden, mag toch nimmer reden zijn na te laten wat wel, zij het met veel moeite en volharding, kan worden verricht in het belang van land en volk.

Veelvuldig wordt tegenwoordig gesproken over het opleggen van voorraden op verschillend gebied, doch men dient daarbij te bedenken, dat bij het afkondigen van de mobilisatie, vele bedrijven vermoedelijk over voorraden

van eenige beteekenis beschikken kunnen. Het criterium van dit alles is m.i. gelegen in de beschikbaarheid van de grondstoffen op het meest uiteenlopend gebied. Onze industrieelen dienen zich hiervan rekenschap te geven en ieder voor zich eens na te gaan, hoe het daarmee in hun bedrijf gesteld is en ik twijfel niet of men zal tot verrassende resultaten komen.

Ook de personeelsvoorziening bij mobilisatie is een zaak van groot gewicht.

Nederland zal er met alle ten dienste staande middelen naar streven om te verkrijgen een maximum van duurzame afweerkracht, zetelend in een voor zijn finantieele draagkracht zoo goed mogelijk uitgeruste en geoefende weermacht, gepaard aan een in verband met de omstandigheden zoo gunstig mogelijke bestaansmogelijkheid voor het gansche volk.

Wij zullen er ook naar moeten streven om de productie en voor zoover zulks uitvoerbaar zal zijn, den invoer van grondstoffen en producten zoo hoog mogelijk op te voeren en bij het verbruik groote spaarzaamheid te betrachten.

Iedere economische krachtbron, elke tak van nationale bedrijvigheid moet onder regeeringsinvloed dusdanig worden ontwikkeld, dat de werkzaamheid ervan op het algemeen belang en niet uitsluitend op de belangen van bepaalde groepen of enkele personen gericht is.

Voor een land als Nederland is een in den waren zin des woords nationale verdedigingsvoorbereiding, onder regeeringsinvloed voortspuitend uit den wil van het volk, van nog veel grooter belang dan voor de ons omringende machtsstaaten.

Waarom, zoo vraag ik U, zou voor ons land niet gelden, wat voor andere landen wel geldt, n.l. dat een zuivere militaire mobilisatievoorbereiding, zonder dat deze gepaard gaat aan een even deugdelijke voorbereiding op economisch en industrieel gebied, waardeloos is en onverantwoord.

Leven wij dan niet in een tijd van economische excessen, waarin begrippen als autarkie, „selfsupporting”, „Wirt-

schaffliche Selbstversorgung," naast ordening en „efficiency" de tooverformules van de tegenwoordige economische verdwazing samenstellen?

Hebben wij ons dan niet noodgedrongen reeds gedeeltelijk moeten losmaken van ons oude, gezonde vrijhandelsprincipe, volgens hetwelk wij voortbrachten datgene, waartoe onze bodem, klimaat en ons volksnatureel ons het best in staat stelden en waarvoor wij behoorlijke prijzen op de wereldmarkt vermochten te bedingen, terwijl wij daarentegen die artikelen invoerden, welke wij beter en billijker uit het buitenland konden betrekken dan deze zelf produceeren, afgezien van andere, welke wij niet in staat zijn voort te brengen?

Hebben wij ons, door buitenlandsche tariefmuren, contingentceeringen en verdere drastische maatregelen van het buitenland niet moeten dwingen om te zijn „plus royaliste que le roi" en moeten wij niet tegen onzen zin medewerken bij het smeden van die kleine schakels van den grooten keten, welke thans in het buitenland wordt vervaardigd om den wereldoorlog te verbinden met een toekomstkrijg?

Want werkelijk, Mijne Heeren, hoe dieper men in de studie betreffende de economische beteekenis van de verschillende Nederlandsche gebieden met betrekking tot onze landsverdediging doordringt, hoe meer men telkenmale opnieuw ontwaart, hoezeer een doelbewuste voorbereiding op economisch en industrieel gebied met onze militaire defensie hand in hand gaat.

Binnen het gebied van de Vesting Holland is de outillage in economischen en industrieelen zin wel niet absoluut voldoende, omdat aldaar enkele zeer belangrijke industrieën niet of vrijwel niet vertegenwoordigd zijn, doch in vele opzichten voldoet zij aan redelijkerwijze daaraan te stellen eischen.

Behoudens uitzonderingen is de voorziening met stoffelijke behoeften binnen de Vesting Holland voor bevolking en weermacht een kwestie van grondstoffen.

Voor wat de levensmiddelen en voedermiddelen aangaat,

had Nederland in 1932, rekening houdend met aanwezige voorraden, een tekort aan voedermiddelen, t.w. granen en voorts koeken en meel, van 35—40%.

Bij deze berekening is verondersteld, dat de totale productie aan tarwe en rogge in 1932 voor de broodgraanvoorziening moest worden bestemd, in welk geval men, zonder uitmalen, ten naastebij voldoende zou hebben gehad. Binnen de Vesting Holland was een tekort aan broodgraan van 55%, indien men de voorraden mederekent en van 85 %, indien men deze buiten beschouwing laat.

Het tekort aan veevoeder, berekend over een jaar, bedraagt minstens 42%, aan melk, boter en kaas 60, indien met het normale verbruik rekening wordt gehouden en de beschikbare melk wordt uitgedrukt in melkvet, en waarbij gerekend wordt met onder abnormale omstandigheden een melkgift van 3000 kg. met een vetgehalte van 3%.

Onze margarine-industrie is practisch uitsluitend op invoer harer voornaamste grondstoffen aangewezen; met eventueele voorraden kan bezwaarlijk rekening worden gehouden; zij zijn relatief gering en oefenen op den duur weinig invloed uit.

Aan rundvleesch zou een tekort zijn ontstaan van minstens 60% van de normale behoefte. Afslachten dient, met het oog op de melkvoorziening, zoo weinig mogelijk te geschieden. Wanneer de beschikbare voedermiddelen het meesten van varkens zouden hebben toegelaten, zou zich nog een tekort aan varkensvleesch van 25% hebben voorgedaan.

Mijne Heeren, ik kom aanstonds nog even op deze mededeelingen, welke voor U wellicht openbaringen zullen zijn, terug, doch ik vraag U reeds of dit alles niet duidelijk de noodzakelijkheid om dit vraagstuk door het regeeringsorgaan en den erbij betrokken legerdienst, i.e. de Intendance, aan een nauwgezette studie te onderwerpen en het daarna zoo goed mogelijk te regelen, aantoont.

Nu geef ik er mij wel degelijk rekenschap van, dat onze graanpositie zich thans veel gunstiger laat aanzien, doch er zijn meer factoren, waarmede wij op dit gebied uit defen-

sieoogpunt rekening moeten houden, en waardoor mijn optimisme in dit opzicht nog niet zeer groot is.

In dezen trant zou ik nog geruimen tijd kunnen doorgaan met U op te sommen, de vele zaken, welke door het orgaan, dat met de E.I.V.V. zal worden belast, naar volgorde van urgentie zullen moeten worden geregeld. Aan de talrijke, die ik U zou vermelden, zouden er door U wellicht even zoovele en meer kunnen worden toegevoegd.

III. Tot dit doel behoort in Nederland een orgaan te worden opgericht, dat aanvankelijk onder het Departement van Defensie kan ressorteeren en hetwelk den grondslag vormt voor een gaandeweg te ontwikkelen nationale verdedigingsvoorbereiding. Dit orgaan zal reeds van den beginne af van de volledige medewerking der overige ministeries verzekerd moeten zijn.

Op den daadwerkelijken steun van alle takken van het Nederlandsche bedrijfsleven valt zonder twijfel te rekenen.

De belangen van handel en industrie worden door deze voorbereiding evenzeer gebaat als die der geheele natie.

Voor de regeling eener zoo goed mogelijke Economische en Industriele Verdedigingsvoorbereiding is een alles omvattende organisatie, welke zonder evenwel naar buitenlandsch evenbeeld te zijn gewrocht, zou zijn belichaamd in een Centraal Orgaan, uiteraard de meest afdoende oplossing, hetgeen ook zoude overeenstemmen met de zoeven uitgesproken gedachte, dat de voorbereiding moet zijn zaak van het geheele kabinet en niet van het Departement van Defensie alleen.

In een dergelijk centraal orgaan zouden, naast enkele ministers, ambtenaren en officieren, vooral vooraanstaande leidende personen uit vele kringen van het zakenleven zitting behooren te hebben, terwijl daaraan een studiecommissie en een permanent secretariaat toegevoegd zouden moeten worden.

Echter kan mijns inziens, en ik deel mijn meening met velen, en grondt haar op de ervaringen van hen, die gedu-

rende de mobilisatieperiode en later op soortgelijk gebied in leidende functies werkzaam waren, een zoodanig lichaam voorshands niet worden aanbevolen, omdat het al dadelijk te omvangrijk en te kostbaar zou zijn.

Bovendien, en dit argument geeft m.i. den doorslag, kan het tengevolge van een nog niet geleidelijke tot ontwikkeling gekomen zijnde voorbereiding, nog niet voldoende tot homogene samenwerking in staat worden geacht. Onze nationale verdedigingsvoorbereiding, mijne Heeren, moet langzamerhand worden opgebouwd, maar daarmee mag dan ook niet langer worden gedraald, want U zult mij toegeven, dat wij, vergeleken bij het buitenland, op dit gebied een grooten achterstand hebben in te halen.

Zoolang de E.I.V.V. nog niet zoover ontwikkeld is, dat het kabinet in zijn geheel de leiding kan nemen, ware met dien dienste te belasten een orgaan, dat rechtstreeks onder den M. v. D. werkzaam wordt gesteld.

De leiding van de E.I.V.V. behoort naar mijn bescheiden meening niet te berusten bij den Chef van den Generalen Staf, doch bij den M. v. D.; o.m. omdat deze, in tegenstelling met eerstgenoemde autoriteit, gemakkelijker in overleg kan treden met de overige departementshoofden, terwijl ook de M. v. D. uitsluitend de bevoegdheid heeft om aan verschillende autoriteiten bindende opdrachten te verstrekken.

Dit orgaan zal bij zijn arbeid vóór alles moeten steunen op de volledige medewerking van de erbij betrokken andere departementen. Dit zal er toe leiden, dat bij elk daarvan een of meer ambtenaren speciaal worden belast met het verstrekken van de door het orgaan gevraagde inlichtingen en het verleenen van de noodige medewerking, terwijl het orgaan moet zijn gemachtigd, om voor zooveel noodig en onder de gegeven omstandigheden mogelijk zal zijn, een beroep te doen op de onmisbare voorlichting en hulp van particuliere lichamen en personen, welke voorlichting ongetwijfeld gaarne zal worden verleend.

Het behoort o.m. tot zijn taak om wetsbepalingen te ont-

werpen voor het gebruik van organisaties, instellingen, e.d., onder de verzwaarde oorlogsomstandigheden.

Zijn werkzaamheid is in het algemeen gericht op het samenstel van reeds bestaande en bij mobilisatie op te richten administratieve, publieke en economische diensten en organen, welke het geraamte van ons geheele sociale leven vormen.

Zijn arbeid is zoowel gericht op het algemeen belang als op het bijzonder particuliere. In het eerste geval draagt deze een interdepartementaal karakter, in het tweede behoort de uitwerking er van aan een bepaald departement te worden opgedragen.

Het initiatief tot beide soorten van werkzaamheden berust bij het orgaan, bij de erbij betrokken ministers of hun vertegenwoordigers in dat orgaan.

Het uitwerken van de door studie verkregen resultaten geschiedt door het centraal orgaan zelve en kan, onder leiding daarvan, door een technische commissie geschieden.

Beslissingen en adviezen betreffende door het centraal orgaan geformuleerde voorstellen, zullen, zoolang dit onder het Departement van Defensie ressorteert, in sommige gevallen aan den Minister-President of aan den Raad van Ministers moeten worden voorgelegd en wellicht ook aan de Volksvertegenwoordiging ter behandeling moeten worden gegeven.

De bij mobilisatie door ieder ministerieel departement met betrekking tot de E.I.V.V. te verrichten werkzaamheden zullen in mobilisatiememoranda worden vastgelegd. Zij kunnen worden uitgewerkt door eventueel later bij die ministeries in te deelen mobilisatiediensten, waarvan de als vertegenwoordiger in het centraal orgaan aangewezen functionarissen, als het ware den kern kunnen vormen.

Hoevel ik zulks niet onmiddellijk met directe feiten zal kunnen staven, vermeen ik, dat de zoozeer geboden instelling van zulk een orgaan niet tot aanzienlijke verhooging der staatsuitgaven zal behoeven te leiden, zelfs acht ik de mogelijkheid niet uitgesloten, dat een nauwgezette bestudeering door een veelzijdig georiënteerd orgaan, van de

wijze, waarop de militaire overheid en de burgerlichamen en personen behooren samen te werken tot het verkrijgen van onze militaire en economische weerbaarheid, tengevolge zal hebben, dat vele zaken in vreedstijd op doelmatiger en wellicht ook goedkooper wijze kunnen worden behartigd dan zulks momenteel het geval pleegt te zijn.

Hoe nu dit orgaan precies zal moeten worden ingericht, acht ik een zaak, welke buiten het kader van deze inleiding valt en welke zich beter leent om rustig, na bij de erbij betrokken autoriteiten inlichtingen te hebben ingewonnen en inzonderheid na rijp overleg met den tot hoofd van dit orgaan te benoemen functionaris, te worden overwogen.

IV. De intendance vervult, zoowel in vreedstijd als bij mobilisatie en in oorlogstijd, een directe taak en behoort, naast het in vreedstijd tot stand brengen van de legervoorziening, voor zoover deze zich op haar gebied uitstrekt, haar veelzijdigen voorzieningsarbeid intensief voor te bereiden, waartoe de samenwerking met het centraal orgaan vereischt wordt.

Zooals U bekend is, berust bij mobilisatie de zorg voor de voorziening van het Veldleger in de eerste plaats en voorts van het overig deel der weermacht, bij eenige met namen genoemde autoriteiten, die de verschillende benodigdheden in het binnenland en voor zoover gewenscht en uitvoerbaar, ook in het buitenland doen aanschaffen, deze vervoeren, opleggen, voor zooveel noodig veredelen en ze naar behoefte doen toekomen aan den etappendienst om door diens tussehenkomst naar de troependeelen, waarvoor deze bestemd zijn, te worden vervoerd.

Zonder aan de bijzondere beteekenis van elk der overige met het aanschaffen en verstrekken belaste organen, noch aan de kennis en het vernuft van de leiders ervan, ook maar het allergeeringste te kort te doen, durf ik mij toch vermeten, op gevaar af, er van te worden beschuldigd voor eigen parochie te prediken, te beweren, dat het dienstvak der Intendance bij uitstek in aanmerking komt, om een zeer werkzaam aandeel in de E.I.V.V. te verkrijgen.

De voorziening op velerlei gebied van de geheele bevolking houdt in hooge mate verband met die van de weermacht en omgekeerd.

Toen men in het buitenland door den drang der omstandigheden van deze onomstootelijke waarheid overtuigd werd en noodgedrongen moest overgaan tot handelen, heeft men zich aanvankelijk, als uitvloeisel van het gemis aan voorbereiding, wel eens op het standpunt gesteld, dat het geheele land als één militaire vesting moest worden beschouwd en droeg men dientengevolge de geheele voorbereiding en uitvoering en de algeheele verzorging der natie aan de militaire autoriteiten op.

Zulks moge theoretisch juist lijken, in de praktijk echter is een algemeene regeling door verschillende regeeringsorganen, in aansluiting en in volstrekte samenwerking met het bestaande maatschappelijk leven, zoo niet de eenige, dan toch de meest verkieselijke oplossing gebleken te zijn. In deze organisatie was aan de voorzieningsdiensten der weermacht een belangrijke rol toebedeeld en werd op den aanvankelijk door deze verrichten arbeid voortgebouwd en bleven zij de fundamenteele basis van het systeem vormen.

Hoe beter nu die diensten, waaronder de Intendance een voorname plaats innam, in vreedstijd op dit gebied waren geschoold en voorbereid en hoe minder storingen zich voordeden, hoe vlotter het geheel doorgaans verliep.

In Frankrijk trof men de Intendance-functiearissen op schier alle bureaux en ministeries aan, ook daar waar de algemeene leiding in burgerhanden berustte. Hun opleiding en practische bedrevenheid waren hiervoor in hooge mate aanleiding.

Op dit alles moet de organisatie van dit dienstvak, de opleiding en de practische vorming van zijn leden volkomen gericht zijn.

De sedert kort wegens langdurigen dienst gepensioneerde Belgische Luitenant-Generaal PAUL GIBON, die er zich thans nog in verheugt, gedurende zijn laatste dienstjaren zijn beste krachten in de functie van Hoofd van den Nationalen Mobilisatiedienst aan dezen meeslependen arbeid te

hebben kunnen wijden, beschrijft mij deze taak als vrijwel onbegrensd.

Toen Zijne Excellentie in den aanvang met slechts twee medewerkers dit uitgestrekte terrein betrad, kon hij zich nauwelijks een denkbeeld vormen van den omvang, welke dit zou aannemen.

Gedurende de laatste twee jaren heeft men op dit onmetelijke gebied aanzienlijke vorderingen gemaakt. Gedurende de oorlogsjaren had men terzake slechts weinig ervaring opgedaan, aangezien men toen vrijwel uitsluitend door de zorg van zijn bondgenooten van alles moest worden voorzien. Alleen hierin heeft de regeering voldoende redenen gevonden om voor den vervolge op de gebeurlijkheden voorbereid te zijn en heeft zij onverwijld de handen aan de ploeg geslagen.

Mijnheer de Voorzitter, dit is een mededeeling van iemand uit de praktijk en deze mogen wij toch maar niet zoo in den wind slaan.

De Nederlandsche Intendance vervult in haar geheel dagelijks haar taak als legervoorzieningsdienst en is daardoor op dit gebied geschoold, terwijl de arbeid van sommige harer samenstellende organen, als bijv. de Centrale Magazijnen van Militaire Kleeding en Uitrusting, de Commissie van Aanschaffing — welke laatste al in zeer sterke mate met het orgaan zal kunnen samenwerken, doch dan beter een permanent karakter zal moeten verkrijgen —, alsook de VIe Afdeeling van het D. v. D., welke bestuurd wordt door een Hoofdofficier der Landmacht-Intendance, die als zoodanig ook de Marine-Intendance-belangen kan behartigen (de Zcemacht kent feitelijk niet een Intendance-orgaan, welks leden een hoogere opleiding hebben genoten), al in bijzondere mate op dit doel gericht is.

Men kan er van overtuigd zijn, dat dit dienstvak er met alle middelen naar zal streven om aan de nooden en de behoeften van bevolking en weermacht te voldoen, niet eerst wanneer deze aan den dag treden, doch door deze reeds bij voorbaat te voorzien.

De Generale Staf en de Intendance behooren als organen

der hogere troepenleiding, steeds vooruit te zien, te organiseren en vastberaden te handelen. Er mag niet worden gedraald of gefaald en er moet snel en plotseling kunnen worden gehandeld. Spaarzaamheid moet worden betracht, voor zoover zulks niet ten koste van de wijsheid geschiedt.

Inzonderheid bij mobilisatie strekken de werkzaamheden der Intendance zich over een uitgebreid terrein uit, want meer nog dan in vreedestijd, vervult zij dan de rol van voorzieningselement.

De Intendant is dan tegelijk econoom, financier en is dan veelvuldig bestemd om ambtshalve beslissingen op juridisch gebied te nemen, hij treedt in overleg met de leidende figuren in de industrie, den landbouw, de veeteelt en de overige takken van ons bedrijfsleven.

Uit het feit, dat de nooden van volk en weermacht en de voorziening daarin in den vervolge niet meer volledig te scheiden zijn, zal haar werkzaamheid zich ook over dit geheele gebied uitstrekken. Want in vele gevallen zal ze niet zelfstandig kunnen handelen zonder met de regering, haar vertegenwoordigers en met het centraal orgaan overleg te hebben gepleegd en soms een gezamenlijke gedragslijn te hebben uitgestippeld.

Ik acht het dan ook een vreemd verschijnsel, dat de groote menigte, ook zelfs in weermachtkringen, van de organisatie en werking van de Nederlandsche Intendance zoo weinig op de hoogte is.

Omdat de Intendance in zulk een nauw contact komt met de meest uiteenlopende kringen van ons bedrijfsleven, mogen haar leden daarmede niet slechts in algemeen zin bekend zijn, maar zullen zij er naar streven, om ieder voor zooveel noodig op zijn speciaal gebied, daarin voor zooveel mogelijk terdege geschoold te zijn.

Er moet rekening mede worden gehouden, dat het Veldleger steeds voldoende van Intendancepersoneel moet zijn voorzien. Dat wel bij de Divisiegroepen en de Lichte Brigade, doch niet bij de in D.G.-verband optredende Divisie een Intendance-sectie is ingedeeld, acht ik onjuist.

Ook dient er rekening mede te worden gehouden, dat in afwijking met de in vroegere mobilisatiegevallen bestaande toestanden, gedurende de eerste weken en misschien wel maanden van de mobilisatie, bij alle bij de economische mobilisatie betrokken diensten, zeer veel personeel in het hart des lands en eveneens in de daarbuiten gelegen bijzondere gebieden vereischt zal zijn, bijv. voor het bijeenzamelen der bronnen. Ongetwijfeld zal hierbij van de uitnemende diensten en van de groote vakkennis van reserve-officieren en reserve-officieren voor speciale diensten in hooge mate partij kunnen worden getrokken.

Zulks eischt een doeltreffende organisatie in vreedstijd, waarbij erop gelet dient te worden, dat door uitbreiding van het in den rug van het leger werkzame aantal officieren, het strijdend deel onzer weermacht niet van zijn deugdelijke krachten worde geroofd, terwijl men er zorg voor moet dragen, dat aan de economische diensten vooral niet diegenen worden toebedeeld, die men aan het front liever missen wil.

Reeds bij de opleiding der aanstaande Intendanten aan de Hoogere Krijgsschool zal alsdan, meer nog dan thans, dank zij de gewaardeerde medewerking en voortvarendheid van de achtereenvolgende Directeuren het geval is, met de waarschijnlijkheid en de wenschelijkheid om op economisch en industrieel gebied werkzaam te zijn, rekening moeten worden gehouden.

Zoодоende wordt de adspirant-Intendant bij het dienstvak gedetacheerd om daar gedurende dertien maanden een stage te volgen, gedurende welke hij, vooral in den aanvang van deze periode, niet ten volle aan de door sommige chefs ten aanzien van zijn bureau-routine gestelde verwachtingen zal beantwoorden, doch zich voor het overige volijverig voor zijn vredestaak en niet minder voor zijn hoogstaand oorlogswerk zal bekwamen, overtuigd als hij is van de hem daarbij volgaarne geboden hulp en voorlichting van de zijde zijner chefs en collega's. U zult het mij wel niet ten kwade duiden, wanneer ik opmerk, dat in het centraal orgaan vermoedelijk plaats

zal zijn voor een of meer Intendanten en dat misschien ook de aspirant-Stafofficieren en -Intendanten aldaar gedurende korteren of langeren tijd nuttig werk zullen kunnen verrichten.

Alsdan zal het tot de Hoogere Krijgsschool toe te laten aantal leerlingen, bestemd voor het volgen der Intendance-studiën, niet meer angstvallig behooven te worden beperkt en zullen de promotiekansen van hen, die zich door hun collega's zagen voorbijgaan, die enkele jaren later den dorpel van onzen tempel van militaire wijsheid overschreden en die uithoofde van ancienniteitsoverwegingen zich eerder een benoeming tot Intendant te beurt zagen vallen, niet langer worden bedreigd.

Ook op den reserve-officier en op zijn collega voor speciale diensten zal door het centraal orgaan een grooten wissel worden getrokken, waarvoor hun ijver, toewijding en plichtsbetrachting, welke ik uit ervaring zeer hoog aansla, tenvolle borg zullen zijn.

De opleiding van deze laatste categorie bij de Intendance behoort in verband daarmee te worden herzien, waarbij in hoofdzaak op het speciale karakter hunner bekwaamheid en kennis gelet dient te worden.

Wellicht ware het ook daarheen te leiden, dat zooals hier en daar reeds het geval is, de in werkelijken dienst door te brengen termijn voor sommige reserve-officieren werde bekort, en hun de verplichting werd opgelegd om door schriftelijke beantwoording van vragen en opdrachten, op het door hen bij uitstek beheerschte gebied, daadwerkelijk tot den opbouw onzer nationale verdedigingsvoorbereiding mede te werken.

Ook zouden onder leiding van de aanschaffende autoriteiten, als bijv. den Hoofdintendant, met beroeps- en reserve-officieren besprekingen, oefeningen op de kaart en studiereizen in bepaalde gedeelten van ons land met betrekking tot de verdedigingsvoorbereiding en de economische landsverdediging kunnen worden gehouden, zooals zulks thans op kleine schaal en alleen uit een oogpunt van studie, aan de Hoogere Krijgsschool geschiedt.

Van de daarbij te verleenen medewerking van particuliere zijde ben ik, ook alweer uit ervaring, ten volle overtuigd.

V. Deze voorbereiding en deze voorziening in oorlogstijd, evenals die op elk ander militair gebied, kunnen niet langer afzonderlijk beschouwd worden van die voor de geheele natie.

Evenals zulks in buitenlandsche weermachten het geval is, zal ook de Nederlandsche Intendance in de nationale verdedigingsvoorbereiding een voorname rol te vervullen hebben, waartoe zij uit hoofde van haar samenstelling, organisatie, opleiding, ervaring en haar in vreedestijd bestaand contact met het zakenleven, bij uitstek geschikt kan worden geacht.

De voorbereidingen, welke de Intendance, evenals de overige voorzieningsorganen der weermacht in vreedestijd treffen, zullen naar mijn meening niet langer, zooals thans, als gevolg van het in ons land ontbreken van een met de nationale mobilisatieregeling belast orgaan, op enkele op zich zelf staande uitzonderingen na, waarin eenig contact met regeeringscrisisorganen werd verkregen, het geval pleegt te zijn, zelfstandig kunnen plaats vinden, dus zonder in eendrachtige samenwerking met de regeering, de niet militaire departementen van algemeen bestuur, de belangen van de weermacht en van het gansche volk als een onverbreekbaar geheel te beschouwen.

Men, die van dit axioma nog steeds niet doondrongen zijn, wijs ik op de lessen, welke in ruime mate uit de economische krijgsgeschiedenis der ons omringende landen te trekken zijn, waar men door schade en schande de uit het gemis van een nationale oorlogsvoorbereiding voortspruitende bezwaren moeizaam heeft kunnen overwinnen.

Ik acht het een verblijdend feit, dat in tegenstelling met buitenlandsche Generale Staven van voor den wereldoorlog, de Nederlandsche Generale Staf er meer en meer van doordrongen is, dat ons economisch leven een belangrijk rol bij

onze landsverdediging en derhalve ook bij de voorbereiding daarvan vervult en evenzeer van zijn verheven taak om niet uitsluitend een weermachtzaak, doch gepaard daaraan, de nationale zaak te dienen.

Zooals de wereldoorlog duidelijk heeft bewezen, en zooals in de daaromtrent bestaande litteratuur met klem wordt betoogd, behooren zoowel bij het strijdend gedeelte der weermacht als bij de in het hart des lands werkzame organen, de sectiën, bureaux en afzonderlijke functionnarissen van den Generalen Staf en de Intendance eendrachtig samen te werken en er naar te streven elkaar volkomen te begrijpen en aan te vullen.

Het zal geen verder betoog behoeven, dat de kiem daarvoor in vreedestijd behoort te worden gelegd, zooals zulks inderdaad reeds aan de Hoogere Krijgsschool zooveel mogelijk wordt nagestreefd en zooals dit ook later in de praktijk dezer beide organen tot uiting komt.

Immers zij, die blijk geven, zoo slecht de teekenen des tijds te verstaan, dat zij inbreuk zouden maken op dezen gulden oorlogsregel, zij kunnen bezwaarlijk aanspraak maken op het vertrouwen, dat de leidende figuren onzer legerleiding in hen behooren te kunnen stellen.

Alleen reeds uit dit oogpunt zou ik een tijdelijk of langdurige tewerkstelling van enkele Intendanten of bij de Intendance werkzame gebrevetteerde officieren op de daarvoor in aanmerking komende bureelen van den Generalen Staf, ten zeerste toejuichen.

Dat naast den Generalen Staf, aan de Intendance een zeer werkzaam aandeel zal worden toegekend in het door den Minister van Defensie beloofde orgaan, is boven allen twijfel verheven.

Zoo zal alsdan de samenwerking tussehen dit orgaan en de legervoorzieningsdiensten eenerzijds, waarbij de Intendance als orgaan der voedsel- en kleedingvoorziening in haar groote, doch hopenlijk niet te groote bescheidenheid, alweer op den voorgrond treedt, en onze tegenwoordige crisisdiensten anderzijds, zooveel mogelijk behooren te worden betracht. Thans is zulks, wellicht op een enkele uitzon-

dering na, in den regel toch in het geheel niet het geval en ik ben er zoo van overtuigd, dat daarmede het algemeen belang gediend wordt. Handel en industrie mogen hierin vooral niet een schakel meer in het van beide toch al zoo tijd en moeite vorderend crisis-overheids-organisme ontwaren, want zulks is geenszins de bedoeling.

De weermacht toch, zelfs met haar geringe vredessterkte, is te beschouwen als een constante afnemster van voedings-, voedermiddelen en kleeding en van tal van andere zaken en men mag zich niet laten weerhouden door het feit, dat het door haar op te nemen aandeel bij het door crisis-omstandigheden in consumptie of op andere wijze in omloop brengen van een bepaald artikel, toch geen gewicht in de schaal legt.

De arbeid van het orgaan en zijn medewerkers moet erop gericht zijn om de hulpbronnen van het land tot het uiterste te gebruiken en daarbij zooveel mogelijk te werk te gaan in het kader der bestaande industriële en commerciële organisaties, daarbij ruimschoots gebruik makend van de in de weermacht en elders aanwezige technische en overige raadgevers, waarvan ik U geen voorbeelden wil noemen, omdat ik er nimmer in zal slagen volledig te zijn.

En nu weet ik heel goed, dat er vele problemen bestaan, welke zich eerst laten oplossen, wanneer eenmaal de nood aan den man is gekomen en men te kiezen heeft tussehen het moeizaam vinden van een oplossing en ten onder gaan, doch dit mag nimmer een argument zijn, en zeker niet voor onze regeering, om maar rustig op zien komen te spelen.

Al is in dergelijke abnormale tijden van alles wat men onderneemt, het resultaat niet steeds evenredig aan de moeite, welke men zich heeft moeten getroosten, toch zal deze doorgaans niet nutteloos zijn, omdat daardoor een grondslag is gelegd voor maatregelen, welke bij afkondiging van de mobilisatie en ook later in periodes van onderproductie en overconsumptie getroffen zullen worden.

De aanwezige bronnen moeten zooveel mogelijk worden geëxploiteerd, ter plaatse waar deze ontstaan of worden

voortgebracht en niet als regel waar zij worden aangeboden, en wel door rechtstreeks in verbinding te treden met den producent en niet meer dan noodig met tussenpersonen relaties aan te knoopen. Ook vermijde men zoo veel doenlijk partieele aankopen, teneinde prijsopdrijving tegen te gaan en drage zorg, dat 'de gegadigden niet overal door onderlinge concurrentie prijsregelend optreden, doch men bestudeere nauwgezet de verschillende productievoorwaarden en houde zooveel mogelijk de leiding van de productie in handen,

De in het operatiegebied noodzakelijkerwijze te verrichten handelstransacties zullen uitsluitend door de militaire diensten worden uitgevoerd. Zoo zullen de regering en de aanschaffende diensten er oprecht naar streven, staatsbelang en particulier belang op gezonde basis met elkaar in overeenstemming te brengen, o.m. door het verschaffen van grondstoffen, transportmiddelen, arbeidskrachten, enz., waardoor de producent in een positie komt te verkeerem, waarbij hij er belang bij heeft voor den staat te werken. Zooals velen van U bekend is, ben ik een groote vijand van het aangaan van contracten, overeenkomsten, bereidverklaringen en wat al meer, met diegenen waarvan men niet met groote zekerheid kan verwachten, dat zij bij mobilisatie in staat zullen verkeerem om hun verbintenis gestand te doen en zich op overmacht zullen beroepen. Dergelijke slaapmiddelen behooren in ons waakzaam vaderland niet thuis. Ik verwijs U in dit verband naar het stelsel der z.g. uitgestelde contracten, zooals dit o.m. in België wordt toegepast.

Eenerzijds zal men een krachtig beroep doen op den goeden wil van allen, doch anderzijds even krachtig ingrijpen waar dit vereischt wordt en nimmer schromen om bijv. door algemeene inbeslagname, te verkrijgen wat men noodig oordeelt.

Voor de verschillende mogelijke gevallen, waarin Nederland geroepen zal kunnen worden om zijn onafhankelijkheid te handhaven, zullen de invoermogelijkheden worden overwogen en de in verband daarmee te treffen maat-

regelen op het gebied van aankopen, transporten, ontvangst in havens, veredelingsprocessen, oplegging, distributie, betaling, enz. worden voorbereid.

Zooeven stipte ik terloops de levensmiddelenpositie van de Vesting Holland als centraal reductie-onderwerp van onze verdediging aan voor het geval dat deze zou worden ingesloten en ik mocht er U op wijzen, dat deze materie het onderwerp van ernstige beschouwing van burger en militaire organen en in eerste instantie van het centraal orgaan behoort uit te maken.

In 1932 bedroeg de in ons land beschikbare hoeveelheid tarwe 1.000.000 ton, waarvan 70 % werd ingevoerd; de beschikbare rogge bedroeg 504.000 ton, waarvan 70 % was ingevoerd, terwijl aan tarwe en rogge te zamen 55 % aan onzen vee-stapel gevoerd werd.

Gerst, haver en mais medegerkend, welke onderscheidenlijk voor 88 %, 30 % en 100 % werden ingevoerd en voor 93 %, 99 % en 96 % werden gevoerd, heeft de in totaal aanwezige graanvoorraad in 1932 bedragen 4.088.100 ton, waarvan 76 % werd ingevoerd en 82 % gevoerd.

In 1934 heeft onze oogst aan tarwe, vnl. als gevolg van crisismaatregelen, ongeveer 550.000 ton bedragen, zoodat wij er thans onder de huidige crisismatigheden, wel iets beter voorstaan, doch zeker niet in die mate als door sommigen wel eens wordt voorgesteld.

Doch wie onzer zal voorspellen hoe onze graanpositie in een eventueel conflict zal zijn? In welke mate zal het met tarwe beplante areaal weder worden ingekrompen, wanneer de crisismaatregelen geheel of gedeeltelijk zal worden opgeheven?

Uit dit alles moge ook blijken, dat men met een afzonderlijke regeling van de graanpositie van de Vesting Holland niet kan volstaan, doch dat ook de strategische verdediging van die gedeelten van ons land, als bijv. het akkerbouwgebied van Groningen, het greidegebied van Friesland, om van de overige gebieden niet te reppen, hiermede ten nauwste samenhangt, alleen reeds met het oog op de economische evacuatie daarvan en de overbrenging der daarin aanwezige misbare voorraden naar genoemd stellinggebied.

Daarom zal het noodig zijn, bij het van regeeringswege treffen van bijzondere maatregelen, te overwegen in hoeverre deze niet slechts voor het tegenwoordige, doch ook in de toekomst, invloed kunnen uitoefenen op de nationale voorzieningen in oorlogstijd.

Indien het centraal orgaan cenmaal zijn beslag zal hebben verkregen, zal dit daaromtrent met de logerdiensten, alsook met particulieren van gedachten kunnen wisselen en het erbij betrokken departement terzake adviseeren.

Zoo zouden verschillende maatregelen kunnen worden toegepast om tegemoet te komen aan het nijpend gebrek aan voedings- en voedermiddelen in de Vesting Holland. Hiertoe behooren het in vreedstijd aanhouden van voorraden granen, peulvruchten, oliezaden, bevroren vleesch, vleeschconserven, margarine, spijsvetten, volle melkpoeder om daaruit boter te maken; voorts het voorbereiden van slachtgelegenheden in gebieden, waaruit anders levend vee zal moeten worden overgebracht.

Zoo zal men in oorlogstijd moeten besluiten tot het afslachten van den rundveestapel buiten de Vesting Holland (ong. 500.000 stuks), inblikken van het vleesch binnen die stelling, e.d. Het overige kan de gewone melkvetbehoefte voor 60—70 % dekken, waartoe het verbruik dient te worden teruggebracht. Voorts zal men genoodzaakt zijn alle varkens boven 60 kg. af te slachten, evenals de helft van het buiten de Vesting Holland aanwezige pluimvee. De uitvoer van voor de veevoeding van beteekenis zijnde artikelen, zooals die in normale tijden plaats vindt, (aardappelen, aardappelmeel, peulvruchten) dient te worden verboden; in voedereenheden uitgedrukt bedraagt deze 2 % van de normale behoefte aan veevoeder.

Men dient in het oog te houden, dat het niet meer kunnen invoeren van mais en voederkoeken onze fouragevoorziening in groote moeilijkheden zal brengen en dat tusschen de beschikbaarstelling van voedings- en voedermiddelen een nauw verband bestaat, immers broodgraangebrek en daarmee verband houdend gebruik van rogge als broodgraan leidt tot tekort aan veevoeder, met als schijnbare remedie

inkrimping van den veestapel en scheuren van grasland, waarvan gebrek aan dierlijk voedsel, vnl. vet en aan natuurlijke meststoffen weer het resultaat is, terwijl de middelen, aangewend om den veestapel weder op peil te brengen, onvermijdelijk tot een terugkeer op den vieieuzen cirkel voeren.

Veelvuldig is het plan geopperd om van regeeringswege graanvoorraden te doen aanhouden, doch dit vond uiteraard weinig gehoor, omdat daardoor veel kapitaal wordt vastgelegd en veel risico wordt geloopt.

Toch dient de roepstem van hen, die voor een vrijen graanhandel pleiten, niet zonder meer tot zwijgen te worden gebracht, doch verdient dezen wel degelijk gehoor te worden verleend. Want zonder of met een ontredderden Nederlandschen graanhandel loopt ons land bij mobilisatie groot gevaar.

Vermoedelijk past deze opvatting in het kader onzer tegenwoordige regeering; immers de Minister van Economische Zaken heeft onlangs in de Eerste Kamer betoogd, dat ons land een minimalen invoer van 457 millioen gulden per jaar heeft en dat wij meer zullen moeten invoeren om onzen uitvoer in stand te houden. Welnu, men sture het daarop aan, dat juist die artikelen regelmatig worden ingevoerd, waaraan bij mobilisatie nijpend gebrek zal ontstaan.

De voor oorlog of oorlogsgevaar geldende bijzondere wetten zullen het overbrengen van voorraden uit bepaalde gedeelten van ons land naar andere, veiliger gelegen gebieden, als bijv. de Vesting Holland, ten behoeve van de nationale voorzieningen, mogelijk doen zijn, hetgeen bij de thans vigerende wetten, besluiten en bepalingen nog steeds niet het geval is.

De handelsgebruiken in de verschillende takken van onzen binnenlandsehen handel moeten door de bij mobilisatie verantwoordelijke uitvoerende organen worden gekend en aangevoeld, opdat de natie alsdan niet onverwacht de dupe worde van haar onbekende bestaande toestanden, waarvan men eerst dan te laat zou ontwaren, dat zij in sommige opzichten strijdig zijn met het landsbelang. Met

die usances kan bijv. de Intendance, althans voor zoover deze betrekking hebben op het door haar beheerschte gebied, zich rekenschap geven en zich van den vermoedelijken invloed er van in buitengewone omstandigheden vergewissen.

Ook het vraagstuk der transporten te land, te water en door de lucht legt bij de nationale mobilisatievoorbereidingen zeer veel gewicht in de schaal.

De brandstoffenvoorziening zal, indien wij in een conflict betrokken worden, ongetwijfeld groote moeilijkheden met zich brengen, vooral indien de voor sommige gevallen zeer ongunstige ligging van ons mijngebied met zijn vele belangrijke nevenindustrieën, ons daarbij parten zou spelen.

De productie der Limburgsche mijnen, welke vóór den oorlog voor nog geen vierde gedeelte der totale binnenlandsche behoefte dekte, zal thans vrijwel in staat zijn om daaraan te voldoen. Huisbrand en industriebehoeften zullen eenerzijds moeten worden verminderd, doch anderzijds zullen de oorlogsindustrieën met klem op vergrooting van productie aandringen.

Er zal vermoedelijk wederom groote vraag ontstaan naar turf en hout, evenals naar bruinkoolbriketten en turfstrooisel.

Op de beteekenis van onze kolendelving met betrekking tot de cokes- en gasfabricage en de daarmee samenhangende luchtstikstofwinning, alsmede op die van ons hoogoverbedrijf, behoef ik in dezen kring voorzeker niet in te gaan.

Hetzelfde geldt voor onze nog jeugdige zoutindustrie in het oosten des lands, onze kalk- en cementbedrijven in het land van het mosgroen eikenhout en vele andere industrieën, voorts de bedrijfsstoffenvoorziening, de veelsoortige grond- en hulpstoffen, welke zoo'n belangrijke rol vervullen bij onze munitie- en springstoffenfabricage, het voorzien in pakmiddelen, schijnbaar van eenvoudigen aard, doch bij nadere beschouwing in de praktijk der mobilisatie buitengemeen ingewikkeld.

Er schuilt inderdaad eenig gevaar in op slechts enkele takken van nijverheid en slechts eenige onmisbare voorzieningen de aandacht te vestigen en over vele andere, misschien veel belangrijker zaken, te zwijgen, omdat de een niet in beteekenis achter staat bij de andere.

Indien ik er in geslaagd zou zijn, Uw belangstelling en die van de leidende kringen van ons bedrijfsleven voor deze zaak van nationaal belang te winnen, acht ik mijzelf al ruimschoots beloond.

Zooals U reeds bij de bespreking van onze graanpositie heeft bemerkt, ben ik in het algemeen geen voorstander van het door de regering doen aanhouden van voorraden, omdat de ambtenaar nu eenmaal geen zakenman en de zakenman geen ambtenaar is en omdat die voorraden op eigenaardige en niet altijd in het kader passende wijze, de binnenlandse markt van de erbij betrokken artikelen kunnen beïnvloeden.

Wel heb ik menigmaal gepleit voor het, waar mogelijk, onder regeeringsinvloed en -controle door den bona-fide handel zelf, en vooral door de industrieelen, doen aanhouden van loco-voorraden, waarbij in vele gevallen voor beide partijen wel degelijk belangen op het spel zullen staan.

Inderdaad zullen tegenstanders daarvan er in slagen tal van bezwaren tegen mijn zienswijze aan te voeren, doch men heeft van twee kwade zaken toch steeds de minst kwade te kiezen en de in het buitenland opgedane ervaringen hebben genoegzaam aangetoond, dat het inderhaast organiseeren en uitbreiden van bedrijven en de toepassing van surrogaten allerminst langs lijnen van geleidelijkheid vermocht te verlopen.

Wij leven immers in een tijd, waarin wij in de ons omringende landen, niet alleen een bewapeningswedloop gadeslaan, doch voor wien scherper toeziet, een samenstel van maatregelen te ontdekken valt, welke een economische afhankelijkheid in oorlogstijd beoogen.

En nu rijst bij mij de vraag, en Mijne Heeren, ik bedoel daarmee thans niet meer dan een vraag, of het in crisis-

tijden als de huidige, waarin de prijzen van sommige in oorlogstijd voor volk en weermacht onmisbare grondstoffen, in vergelijking tot de normale prijzen daarvan, uiterst laag zijn te achten, of het nu niet zaak zou zijn om daarvan door den handel of de industrie eenigen voorraad te doen aanhouden. Voor een bepaald artikel becijferde ik, dat zulks den prijs daarvan met slechts 1 % zou verhoogen.

Ik ben er van overtuigd, dat deze verhooging gaarne door den handel zelve zou worden aanvaard. Men bestudeere deze en dergelijke vraagstukken en diene terzake scherp omljnde voorstellen in. Welk nut is er al niet gelegen om grootere zekerheid te hebben omtrent geregelde levering en hoe wordt de economische positie van een land versterkt door de aanwezigheid binnen eigen grenzen van goede grondstoffenvoorraden, waarop in periodes van economischen nood kan worden teruggegrepen, en waardoor men niet geheel is overgeleverd „à la merci” van een of anderen bondgenoot.

Men hoede zich voor het in tijden van zenuwachtigen angst onlogisch verplaatsen van eventueel aanwezige voorraden uit bepaalde gebieden en geve ook dit vraagstuk aan het centraal orgaan ter bestudeering.

De industrieel moet worden een medewerker, die in vreedestijd reeds de overtuiging bezit, de voor hem bestemde oorlogstaak, behoudens zeer bijzondere omstandigheden, naar behooren te volbrengen.

Zooals het legerbestuur en de legerdiensten voor de weermacht moeten zorgen, zoo zullen de regeering en de departementen zorgen voor de geheele bevolking en daarbij de legerdiensten in staat stellen het hunne te verrichten.

Zoo doet zich ook de vraag voor: moet de regeering bij mobilisatie het verkrijgen van bepaalde artikelen, waaraan op uitgebreide schaal behoefte ontstaan zal, opdragen aan een enkele of een klein aantal producenten, importeurs, e.d., waarvan haar bekend is, dat zij zoo goed als in de gegeven omstandigheden mogelijk is, aan de gestelde verwachtingen zullen beantwoorden, dan wel, doet zij beter door de leve-

ringen te verdeelen onder velen, die aldus in de gelegenheid worden gesteld hun kennis en krachten in dienst der gemeenschap te stellen? Zulke vragen hebben zich voorgedaan en zullen zich in de toekomst ongetwijfeld opnieuw voordoen. De beantwoording ervan ligt voorshands niet op mijn weg, doch wel op dien van regeering, orgaan en vertegenwoordigers uit de erbij betrokken economische kringen.

Hun, die de meening verkondigen, dat Nederland in een onverhoopt conflict nimmer alleen te midden der branding zal staan, doch zich in menig opzicht de reddende hand van zijn bondgenoot zal zien toesteken, roep ik van deze plaats een ernstige waarschuwing toe om toch vooral niet te nuchter en te goedvertrouwend te zijn.

Zooals zich reeds onmiddellijk bij het begin van den wereldoorlog in vele landen een ernstige financieele crisis voordeed, zou een dergelijke toestand zich ook in ons land kunnen voordoen. Het gevaar tijdig onder de oogen zien, op eigen kracht vertrouwen, zich eendrachtig machtig toonen, zijn maatregelen, die verre opwegen tegen het blindelings vertrouwen op de goedertierenheid van den bondgenoot, die op zeer verklaarbare gronden in de eerste plaats om zich zelf zal denken en die weinig zal geven voor niets, omdat de oude opvatting, dat in den oorlog geld geen rol speelt, reeds geheel haar beteekenis verloren heeft.

Bij de door het centraal orgaan te maken berekening van verbruikcijfers, behoort groote samenwerking te bestaan met de erbij betrokken departementen, organen, enz.

Alsdan zal men aan de hand van de gemeenschappelijk verzamelde en bewerkte statistische gegevens positief verschillende verschijnselen kunnen nagaan, zooals die zich ook ten huidige dagen telkenmale voordoen en behoeft men niet steeds af te gaan op in dagbladen en periodieken verschijnende ietwat tendencieuse beweringen. Men zal dan in staat zijn mededeelingen, als zoude de landbouw, welks productenprijs gemiddeld op 80 % van het vooroorlogsche peil is gekomen, de dupe zijn geworden en dit in oorlogstijd opnieuw zijn, van crisistoestanden, in vergelijking met

andere bevolkingsgroepen, welke volgens beweringen van sommigen voor hun aan de maatschappij bewezen diensten met behulp van de overheid en de organisatie gemiddeld 175 % van de vooroorlogsehe belooning genieten, waardoor de kosten van levensonderhoud op 140 % zijn gekomen, aan de waarheid te toetsen.

Zonder volledige verbruikscijfers is men niet in staat zulke beweringen met de verbruikscijfers te staven of te weerleggen en na te gaan, niet of de landbouwer ten achter staat bij den industrie-arbeider, doch of de eerste een redelijke bestaansmogelijkheid heeft.

Kortom, het centraal orgaan zal in samenwerking met departementen en particulieren een schat van nuttigen arbeid voor ons vaderland kunnen verrichten.

Mijne Heeren, ik zou nog langen tijd kunnen doorgaan, doch dat zou U, noch mij welgevallig zijn.

Ik ontveins mij geenszins, dat sommigen Uwer wellicht teleurgesteld zullen zijn, omdat ik hedenavond niet diep op sommige punten, welke hun belang inboezemen, ben ingegaan, doch ik heb dat om bijzondere redenen niet gewild. Ik ben evenwel volgaarne bereid in woord of geschrift zaken, welke door U worden opgegeven, later verder uit te werken.

Ik hoop echter, dat U van hier zult gaan met de overtuiging, dat met een eerlang bij het Departement van Defensie in het leven te roepen Centraal Orgaan ter behandeling der Economische en Industriele Verdedigingsvoorbereiding van Nederland, door de regering de eerste steen zal worden gelegd van een geleidelijk op te bouwen bolwerk eener in den waren zin des woords Nationale Mobilisatie, dat zich als een paleis van den vrede zal verheffen en dat, zoowel in militairen als in maatschappelijken zin, een vaste burecht zal zijn voor de handhaving van onze aloude vrijheid en onafhankelijkheid, een monument, dat de eensgezindheid van regering, volk en weermacht symboliseert.

Moge elk Nederlander, die daartoe uit hoofde van zijn positie, ontwikkeling, of hoe dan ook in staat verkeert, een steentje aan dit bouwwerk bijdragen.

Het bestuur onzer Vereeniging breng ik hulde en dank

er voor, dat zij dit bij uitstek nationale vraagstuk opnieuw aan de orde heeft willen stellen en U, Mijne Heeren, betuig ik mijn dank voor Uw gewaardeerde aandacht.

Ik heb gezegd.

DE VOORZITTER.

Majoor DE JONGH, ik dank U voorloopig voor Uw buitengewoon belangwekkende voordracht. Ik verzoek den Heeren die in debat willen treden, dan wel vragen willen stellen, zulks kenbaar te maken.

Ik geef thans het woord aan den Kolonel JHR. ALTING VON GEUSAU, Directeur van de Hoogere Krijgsschool.

Kolonel Jhr. J. TH. ALTING VON GEUSAU.

M. d. V. M. H. Het zij mij vergund een kort oogenblik Uwe aandacht in beslag te nemen. Wij hebben zonder eenigen twijfel allen uit de hoogst belangwekkende voordracht van den Majoor DE JONGH allereerst deze conclusie getrokken, dat de instelling van een centraal orgaan voor het regelen van de economische en industriele verdedigingsvoorbereiding van de allereerste urgentie is en tevens werd ons duidelijk, dat de officieren van het dienstvak der Intendance daarbij een uitermate belangrijke rol zullen te vervullen krijgen.

In dit verband beschouwd is het mij bijzonder aangenaam om hier thans te kunnen getuigen, dat het onderwijs aan den Intendance-cursus van de Hoogere Krijgsschool reeds geheel en al op deze werkzaamheid van onze a.s. Intendance-officieren gericht is. Ik vermeld dit niet om de inrichting van militair onderwijs onder mijn bevel een pluim op den hoed te steken, doch wel om twee andere redenen.

In de eerste plaats vertrouw ik, dat deze mededeeling den niet-militairen aanwezigen de overtuiging zal schenken, dat de officieren, die bij deze verdedigingsvoorbereiding zullen betrokken worden, gereed staan om hun taak te aanvaarden.

Maar in de tweede plaats deed ik deze mededeeling, omdat zij mij een welkome gelegenheid verschaft een eere-saloot te brengen aan den Majoor DE JONGH, die juist aan deze zijde van de opleiding der adspirant-intendanten op zoo uitstekende wijze zijne groote krachten wijdt. Hetgeen op dit gebied aan de Hoogere Krijgsschool bereikt wordt is voor het grootste gedeelte zijn werk.

Zijn wij dus kwalitatief gereed om het werk van de economische en industriele verdedigingsvoorbereiding aan te vatten, het is de vraag of wij dit ook kwantitatief zijn.

Zonder twijfel zal de regeling van de onderwerpelijke materie, vooral in den aanvang, de algeheele werkkraft van verschillende intendance-officieren vergen en in dit verband betreur ik het wel ten zeerste, dat er voor het komende studiejaar aan de Hoogere Krijgsschool geen intendance-plaatsen voor het leger hier te lande zijn open-gesteld.

Zulks vloeit voort uit het feit, dat er thans met het oog op de bestaande zuiver militaire werkzaamheden van de Intendanten in zekeren zin eenig overcompleet is aan adspirant-intendanten, doch als straks de verdedigingsvoorbereiding van het dienstvak der Intendance zeer groote uitbreiding van werkzaamheid zal vragen, zou dat overcompleet wel eens zeer snel in een incompleet kunnen overgaan.

Ik eindig met de hoop uit te spreken, dat speciaal met het oog op de hedenavond behandelde materie in de volgende jaren steeds een voldoende aantal plaatsen voor den Intendance-cursus zal worden opengesteld.

M. d. V. Ik dank U voor de mij geboden gelegenheid om deze korte opmerkingen te maken.

Mr. C. A. VAN GORCUM.

Mijnheer de Voorzitter!

In de eerste plaats zij het mij vergund U dank te zeggen voor de gelegenheid die U mij wilt geven om hier een oogenblik het woord te voeren.

In de tweede plaats wil ik den inleider van dezen avond, den Majoor DE JONGH, dank zeggen voor de inzage van zijn manuscript, welke hij mij heeft willen verleen.

Wanneer ik hier thans in alle bescheidenheid na de zeer interessante lezing van den Heer DE JONGH nog eenige opmerkingen ten beste zal geven, dan is het daarbij geenszins mijn bedoeling om met den Heer DE JONGH in debat te treden; immers die punten, waarover ik een andere meening heb dan de geachte inleider, zijn onbelangrijk naast de groote lijnen, waarmede ik volkomen kan instemmen. Ik zal er mij daarom toe beperken eenige opmerkingen van algemeenen economischen aard te maken.

Wij hebben hedenavond van den geachten inleider gehoord, dat hij het noodzakelijk acht, dat zoo spoedig mogelijk een centraal orgaan, belast met de economische oorlogsvoorbereiding in het leven wordt geroepen. Deze noodzakelijkheid wordt gemotiveerd door het dreigende oorlogsgevaar. Verdient het nu geen aanbeveling na te gaan of deze noodzakelijkheid van meer blijvenden dan wel van tijdelijken aard is? De politieke toestand, die het oorlogsgevaar bepaalt, wordt door verschillende factoren beïnvloed; dit zijn zoowel prestige- en machtsfactoren, als ook economische factoren, die wellicht de belangrijkste rol spelen. Zijn deze economische factoren van voorbijgaanden aard? Vooral thans, waar feitelijk ieder land ter wereld een economischen oorlog voert tegenover de overige landen der wereld, lijkt het ongetwijfeld van gelang deze economische invloeden aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Men spreekt tegenwoordig dikwijls van een economische erisis; ook de geachte inleider heeft dit woord hedenavond gebruikt. Is dit juist?

Door velen wordt tegenwoordig de leer verkondigd dat wij momenteel niet een crisis beleven, doch een verandering van economische structuur. Ik verwijs daarvoor naar hetgeen te dien opzichte gezegd is door Prof. LIETJINCK in zijn inaugureele rede te Rotterdam en nog zeer onlangs

door Prof. F. DE VRIES. Deze economen zijn van meening, dat de economische structuurveranderingen, welke wij thans beleven, worden veroorzaakt en beïnvloed o.m. door de volgende factoren:

1. door de meer kapitaal-intensieve productiewijze in de industrielanden;
2. door de industrialisatie van niet industrieele gebieden;
3. door den bevolkingsaanwas.

De vroegere economische structuur was gebaseerd op de z.g.n. „vrije” wereldmarkt en op „vrije” prijsvorming; dit stelsel werd door de zoojuist genoemde invloeden ernstig aangetast. Dit bleek door de gevolgen: de uitschakeling van de vrije concurrentie, zoowel op *internationaal gebied*, doordat handelsbelemmeringen in het leven werden geroepen (ik noem als zoodanig de beschermende rechten, de in- en uitvoer contingentieeringen enz.) en internationale kartels, als op *nationaal gebied*, waar de vrije concurrentie eveneens werd uitgeschakeld door kartelvorming van de zijde der produceenten en door vakverenigingen van de zijde der werknemers.

Tenslotte kan men ook het verschijnsel dat met het woord „ordering” wordt aangeduid, als een gevolg hiervan beschouwen.

Door de werking van deze invloeden ziet men thans dat ieder land min of meer een economische belangengroep op zichzelf is geworden.

Soms kunnen deze nationale belangengroepen in een grooter verband samengebracht worden. Ik wijs op het Britsche Imperium en op Frankrijk met zijn koloniale gebieden. Afgezien echter van het feit of zij groot of klein zijn, deze economische eenheden staan ieder op zichzelf scherp tegenover de rest van de wereld. Zooals gezegd, het resultaat hiervan is een economische oorlogstoestand, een drang om zich op economisch gebied onafhankelijk te maken van andere landen, een streven naar autarkie, het-

zij vrijwillig, hetzij gedwongen. En een verder gevolg van deze autarkische tendenzen is, — althans voor de landen met een overbevolking — de daling van het welvaartspeil en in vele gevallen verzet tegen deze daling.

Mijn conclusie is dus dat wij leven in een tijd van overgang, in een tijd van vorming van een nieuwe economische structuur, waarin de kans op botsingen op louter economische gronden grooter is dan ooit te voren.

Het is te verwachten dat met dezen overgang naar een nieuwe economische structuur geruimen tijd gemoeid is. Doch zelfs indien vele jaren later op economisch gebied een meer evenwichtige toestand zal intreden — hetgeen nog een open vraag is — blijft onder het nieuwe systeem, naar thans te voorzien is, economische oorlogsvoorbereiding noodzakelijk.

Hoe dit ook zij, op dit moment is deze voorbereiding dringend noodig. Laat men toch niet langer dralen *thans* het centrale orgaan in het leven te roepen!

Welke positie neemt nu in dezen economischen strijd ons land in? Ook wij hebben afweermaatregelen moeten nemen. Het economisch wapen-arsenaal van ons land is, — zij het dan ook noodgedrongen — toegerust met de volgende afweermiddelen:

- de contingenteeringswetten voor in- en uitvoer,
- de clearing- en retorsiewetgeving
- de landbouwsteunwetgeving

en misschien is tot op zekere hoogte ook het thans nog bij de Staten-Generaal aanhangig zijnde wetsontwerp tot verbindend en onverbindend verklaren van ondernemersovereenkomsten als zoodanig te beschouwen.

In de laatste 5 jaren hebben wij een apparaat gekregen om deze maatregelen uit te voeren, een apparaat, dat ook voor de economische oorlogsvoorbereiding hoogst belangrijk werk zou kunnen verrichten. Immers de organisaties, die met de uitvoering van genoemde wetten belast zijn, beschikken over een schat van gegevens, die anders òf in het geheel niet, òf slechts met zeer groote moeite te verkrijgen zijn.

Bovendien hebben zij over een belangrijk gedeelte van handel, landbouw en industrie, die bij deze organisaties zijn aangesloten, zeggenschap en kunnen zij voor deze georganiseerden de noodzakelijke maatregelen nemen. Zoo kunnen de belangen van de voedselvoorziening grotendeels behartigd worden door de landbouw-crisis-organisaties en door de contingenteeringsbureaux van den in- en uitvoer, terwijl ook de belangen der industrie door deze bureaux en andere organen behartigd kunnen worden.

De taak van deze organisaties zou weliswaar bij de economische oorlogsvoorbereiding een geheel andere zijn dan haar tegenwoordige taak. De organisaties echter, de ambtenaren en de noodzakelijke gegevens zijn aanwezig. Vanzelfsprekend kan men ook andere organen inschakelen. Zooals ik echter uiteenzette, zijn de tegenwoordige economische structuurveranderingen meer te beschouwen als van blijvenden aard. Het is daarom ook te verwachten dat verschillende der z.g.n. crisis-organisaties gedurende langeren tijd in stand zullen blijven. Het behoeft geen betoog dat de instelling van een centraal orgaan hierdoor veel gemakkelijker wordt en dit zijn taak beter kan volbrengen.

De noodzakelijkheid om dit centraal orgaan in te stellen is intusschen niet minder dringend. Zou men immers willen wachten met de instelling van een dusdanig orgaan tot eenmaal de oorlogstoestand is ingetreden, dan komt men onherroepelijk te laat!

Met de omshakeling van de betreffende organisaties, met het rangschikken der nadere gegevens, enz. is toch zeker wel een termijn van eenige maanden gemoeid. Dat een dergelijke vertraging bij het intreden van een oorlogstoestand catastrophaal zou zijn is duidelijk. Ik behoef immers in dit gezelschap niet te zeggen dat het in oorlogstijd een eerste vereischte is om à la minute paraat te zijn!

De geachte inleider besprak ook de taak van de intendance. Het was zijn bedoeling, naar ik meen, dat de taak van de intendance belangrijke wijzigingen zou ondergaan en dat zij bij de economische oorlogsvoorbereiding een zeer

belangrijke taak zou krijgen toegewezen, belangrijker dan thans het geval is.

Dit lijkt mij zeer plausibel. Ook kan ik ten volle onderschrijven de stelling van den geachten inleider dat de economische oorlogsvoorbereiding en het centraal orgaan onder de directe leiding van den Minister van Defensie moet staan.

Het lijkt mij echter van groot belang dat daarnaast ook voor het departement van Economische Zaken een belangrijke taak gereserveerd wordt. Onder dit departement ressorteeren immers de crisis-organisaties, die bij de economische oorlogsvoorbereiding zoo gemakkelijk zouden kunnen worden ingeschakeld. Geschiedt dit laatste, dan wordt daarmee tevens voorkomen, dat door het instellen van andere organen noodeloos zou moeten worden ingegrepen in het bedrijfsleven, dat immers het beste zijn taak kan vervullen, indien men zich zooveel mogelijk van ingrijpen onthoudt.

Mijnheer de Voorzitter, den laatsten tijd was ik meerdere malen in de gelegenheid te ontwaren, dat ook bij de industrie de belangstelling voor de economische oorlogsvoorbereiding grooter wordt.

In sommige kringen is deze belangstelling zelfs zeer levendig. Er blijken voor de industrie vooral 3 punten op het gebied der economische oorlogsvoorbereiding van belang te zijn, n.l.:

1. de grondstoffen-voorziening;
2. de vrijstelling van militairen dienst van onmisbare werkkrachten;
3. de afweer tegen luchtaanvallen op fabrieken en werkplaatsen.

Het eerste punt zou hoofdzakelijk door het departement van Economische Zaken en met name door de crisisorganisaties behandeld kunnen worden, het 2de en 3de punt door het departement van Defensie, al of niet in samenwerking met het departement van Economische Zaken. Wanneer

het centraal orgaan kan beginnen met zijn aandacht op deze punten te concentreeren, zal naar mijn meening een belangrijk gedeelte van de economische oorlogsvoorbereiding verwezenlijkt kunnen worden.

Zooals ik zeide, Mijnheer de Voorzitter, meen ik te mogen constateeren, dat in vele industriele kringen voor het hier hedenavond behandelde vraagstuk groote belangstelling bestaat. Ik wil dan ook eindigen met mij aan te sluiten bij den wensch, uitgesproken door den geachten inleider aan het einde van zijn belangwekkende rede en eveneens de verwachting uiten dat een spoedige instelling van het centraal orgaan voor economische oorlogsvoorbereiding een feit moge worden, hetgeen vooral in de tegenwoordige omstandigheden een belang van de allereerste orde geacht mag worden.

Mijnheer de Voorzitter, ik dank U nogmaals voor de gelegenheid die U mij hebt gegeven om hier het woord te voeren.

Majoor DE JONGH.

Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren,

In de eerste plaats wil ik den-Kolonel JHR. ALTING VON GEUSAU mijn dank betuigen voor de waardeerende woorden, welke deze tot mij heeft willen richten. In hetgeen hij gezegd heeft, meen ik een krachtige versterking te mogen zien van wat ik hedenavond mocht bepleiten. Zijn wensch betreffende het voor de intendance-studiën aan de Hoogere Krijgsschool in den vervolge weder beschikbaar te stellen aantal plaatsen, is mij volkomen uit het hart gegrepen.

Den heer Mr. VAN GORCUM betuig ik gaarne mijn dank voor zijn gewaardeerde belangstelling in mijn voordracht, welke niet uitsluitend blijkt uit het feit, dat hij thans het woord heeft gevoerd, doch welke ik meermalen bij de voorbereiding ervan mocht ondervinden.

De geachte Spreker vraagt zich af of de noodzakelijkheid van een centraal orgaan, dus van een E.I.V.V., van tijde-

lijken, dan wel van blijvenden aard behoort te zijn, zulks in verband met de huidige „crisis”, welke volgens sommige hooggeleerden geen eigenlijke crisis meer is.

Ik zie inderdaad in de tegenwoordige crisis niet slechts een tijdelijk verschijnsel, van voorbijgaanden aard dus, doch een gedwongen wijziging in de van oudsher geleidelijk tot stand gekomen groepeerings van de economische toestanden, waaraan men zich, ook weder geleidelijk, zal hebben aan te passen, bij voorkeur onder zaakkundige en vlotte leiding der overheid.

De figuur van Batavus Droogstoppel en de zijnen past niet meer in het kader van dezen tijd en zeer zeker niet in ons vrije Nederland.

Ik acht de noodzakelijkheid van een centraal orgaan en van een lichaam, dat daaruit misschien groeien zal, ongetwijfeld van blijvenden aard, doch thans meer dan ooit dringend geboden.

Immers, zoolang er grondstoffen als goud, ertsen, kolen, olie, rubber en tal van andere bestaan, zoolang zal de oorlog eveneens blijven bestaan.

Ik noemde hedenavond steeds in mijn betoog de overige erbij betrokken departementen, welke dat van Defensie zouden moeten steunen en het orgaan van voorlichting dienen, doch ik ben het met den Spreker geheel eens, dat het Departement van Economische Zaken, en wellicht ook dat van Sociale Zaken, een groot aandeel in de verdedigingsvoorbereiding zullen hebben. Ook zijn zienswijze betreffende de drie voornaamste factoren, welke de industriële mogelijkheden op het gebied der V.V. in zoo sterke mate beheerschen, onderschrijf ik ten volle.

De Heer VAN GORCUM rept tot mijn groote vreugde van zijn ervaring voor wat betreft de belangstelling, welke in niet-militaire kringen voor het onderwerpelijke vraagstuk bestaat. Ik begroet hem en ongetwijfeld ook vele anderen, als overtuigde voorstanders van de onmisbare samenwerking tusschen volk en weermacht, tusschen burger en militair.

Want Mijne Heeren, de woorden, welke Vondel in zijn

Gijsbreght van Aemstel den portier van het Katliuizer Flooster laat spreken, wanneer zich hopliën aan de poort melden, „...Soldaten brengen ons heel zelden veel gelux. Wij zienze noo van voor, en allerliefst van achter”, die woorden hebben hun beteekenis ioch geheel verloren.

Het stemt mij dankbaar in hetgeen Mr. VAN GORCUM hier zooeven heeft gezegd, evencens een versterking van de door mij uiteengezette zienswijze te kunnen constateeren.

U, Mijnheer de Voorzitter, betuig ik mijn dank voor de mij geboden gelegenheid om beide Sprekers te beantwoorden.

Ik heb gezegd.

DE VOORZITTER.

Het is mij een aangename taak, namens U allen, den Spreker van hedenavond onzen welgemeenden dank en onze groote hulde te brengen voor zijn zoo belangwekkend en klemmend betoog. Ook den beiden debaters breng ik dank. Uw betoog, Majoor DE JONGH, heeft wel zeer duidelijk aangetoond, dat het de hoogste tijd wordt, dat het vraagstuk van de economische en industriele verdedigingsvoorbereiding eene oplossing verkrijge. Dat de Intendance bij de verzorging van dit deel van onze weerbaarheid een hoogst belangrijke rol zal hebben te vervullen is uit Uw betoog wel op overtuigende wijze gebleken.

Ik spreek de hoop uit, dat Uwe denkbeelden de volle aandacht van de bevoegde autoriteiten mogen hebben en dat Uw voordracht van heden avond aldus moge bijdragen tot de verwezenlijking van eene doeltreffende economische en industriele verdedigingsvoorbereiding.

Ik sluit hiermede de vergadering.

I. OPGAVE NIEUWE LEDEN.

Nederland.

's-Gravenhage: P. C. J. Beynen, res. Lt. 3 R.V.A., P. van Buuren, res. Lt. 9 R. I.; Ph. H. Sluyter, Hoofd Off. van Adm. 1e kl. K.M. Aerdenhout: P. F. J. E. Everhard, res. Lt. 3 R.V.A. Breda: J. G. van der Matten, res. Lt. 3 R.V.A. Enschedé: F. H. Robers, res. Lt. 22 R.I. Groningen: J. H. Huizing, res. Lt. 1 R.I. Leiden: J. G. Eggink, res. Lt. 3 R.V.A., P. W. Steen, res. Lt. 3 R.V.A. Rotterdam: Mr. F. Doeleman, Vdrg. 22 R.I., A. van Ooy, res. Lt. Inf., A. Ph. van 't Hoogerhuys, res. Lt. 9 R.I. Utrecht: P. de Kock, Lt. Genie. Vught: G. M. J. de Chateau, Lt. Wielr., J. P. Ilcken, Lt. Cav., P. A. Brongers, Lt. Wielr. Zutphen: R. Harenberg, Vdrg. 22 R.I. Gorinchem: B. J. van Velthuysen, res. 1e Lt. R.W. Rotterdam: L. H. Wehrmeijer, res. 1e Lt. R.W. Utrecht: M. Nijhoff, res. 1e Lt. R.W.; Vught: Jhr. H. L. F. M. J. Verheijen, res. 1e Lt. R.W.

INHOUD

Jaargang
1934—1935.

	Bladz.
JHR. J. TH. ALTING VON GEUSAU. De opleiding tot be- roepsofficier.	5
II. A. F. G. VAN ERMEL SCHERER. De strategische positie van Nederland en Nederlandsch-Indië en de verbeteringen, die in verband daarmee aan de weermacht zouden moeten worden aange- bracht,	83
J. TH. FURSTNER. De strategisch-politieke constellatie in den Stillen Oceaan	135
M. W. L. VAN ALPHEN. De strijd om terreinvoor- werpen	190
J. B. DE JONGH. De economische en industriele ver- dedigingsvoorbereiding van Nederland en de taak, welke daarbij voor handel en industrie als- mede voor de Intendance is weggelegd . . .	233

WETENSCHAPPELIJK JAARBERICHT.

24e Jaargang.